Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети ва Министрлар Советининг органи

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН ✦ 13 декабрь 1973 йил, пайшанба ✦ № 291 (15.765). ✦ Баҳоси 2 тийин.

МОСКВА. Кеча саккизинчи чақириқ СССР Олий Советининг VII сессияси очилди. Суратда: СССР Олий Советининг депутати, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони, Тошкент область Киров номли колхоз участкасининг бошлиги Турсуной Охунова (чапда) ва Хмельницкий область, Теофилпо ль районидаги Ленин номли колхоз агрономи З. П. Возная.

ТАСС фотоси.

ХАЛҚ БАХТ-САОДАТИ— ОЛИЙ МАҚСАДИМИЗ

САККИЗИНЧИ ЧАҚИРИҚ СССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ ЕТТИНЧИ СЕССИЯСИ

Совет мамлакати тўққизинчи беш йилликнинг учинчи йилини, зарбдор меҳнат билан ўтган, социалистик мусобақа кенг қулоч ёзган йилни тугалламоқда. 1973 йил ленинчи Коммунистик партиянинг тинчликсевар ташқи сиёсатидаги катта муваффақиятлар билан нишонланди. КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўрток Л. И. Брежнев Ҳиндистон Республикаси парламентида сўзлаган нутқида Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXIV съезди ишлаб чиққан Тинчлик программаси давлатимиз ташқи сиёсат фаолиятининг платформаси бўлиб қолганлигини айтди. Ўрток Л. И. Брежнев бундай деб таъкидлади: «... янги жамият қуришнинг ўз кўлами жиҳатидан улуғвор планларини амалга ошириш учун совет халқига тинчлик, осойишта халқаро вазият керак, бошқа давлатлар билан ўзаро манфаатли иқтисодий ва илмий-техникавий алоқаларни кенгайтириш лозим».

КПСС Марказий Комитетининг 10 ва 11 декабрда бўлиб ўтган Пленуми СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг 1974 йилги Давлат плани ва СССР Давлат бюджети лойиҳаларини муҳокама қилди.

Пленум партия XXIV съездининг ички ва ташқи сиёсат соҳасидаги қарорларини амалга ошириш юзасидан КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг фаолиятини, КПСС Марказий Комитети Бош секретари ўрток Л. И. Брежнев нутқида баён этилган қоидалар ва хулосаларни батамом ва тўла-тўкис маъқуллади.

Пленум 1974 йил планини тўла ва ошириб бажариш умуман беш йилликни муваффақиятли тугаллаш учун ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлади, мамлакатнинг иқтисодий потенциалини янада юксалтириш, халқнинг моддий фаровонлигини ва маданий даражасини ошириш учун шароит яратади, деб ҳисоблади.

12 декабрь куни Кремлда кўп миллатли ватанимиз барча халқларининг вакиллари — СССР Олий Советининг депутатлари тўпланишди. Бу ерда саккизинчи чақириқ СССР Олий Советининг еттинчи сессияси иш бошлади.

Сессияда Совет Иттифоқидаги чет эл дипломатлари ҳозир бўлдилар.

Эрталаб СССР Олий Советининг палаталарининг—Иттифоқ Совети билан Миллатлар Советининг дастлабки алоҳида-алоҳида мажлислари бўлиб ўтди. Бу мажлислар СССР Олий Совети палаталарининг Кремлдаги мажлислар залида ўтказилди. Иттифоқ Советининг мажлисига Иттифоқ Советининг раиси депутат **А. П. Шитиков** раислик қилди. Миллатлар Советининг мажлиси Миллатлар Советининг раиси депутат **Е. С. Насриддинова** раислигида ўтди.

Палаталарнинг мажлисларида ҳозир бўлган сессия қатнашчилари сессиялар ўртасидаги даврда вафот этган депутатлар С. М. Будённий, Н. А. Вороновский, С. Я. Заиченко, Г. В. Зубарев, А. Н. Комаровский, А. К.Кортунов, Ш. Сияпаров хотирасини ўринларидан туриб ҳурмат билан эсга олдилар.

Палаталарнинг алоҳида-алоҳида мажлисларида Иттифоқ Совети билан Миллатлар Совети мандат комиссияларининг СССР Олий Советига янги сайланган депутатларнинг ваколатларини текшириш тўғрисидаги докладлари тингланди.

Сессиянинг қуйидаги кун тартиби тасдиқланди:

1. СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг 1974 йилги Давлат плани тўғрисида.
2. СССРнинг 1974 йилги Давлат бюджети тўғрисида ва СССРнинг 1972 йилги Давлат бюджетининг ижроси ҳақида.
3. СССР Олий Совети Президиумининг Фармонларини тасдиқлаш тўғрисида.

Сессиянинг иш тартиби ҳам тасдиқланди.

Соат 12 да Катта Кремль саройида саккизинчи чақириқ СССР Олий Совети еттинчи сессияси Иттифоқ Совети билан Миллатлар Советининг биринчи қўшма мажлиси бошланди.

Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, А. А. Гречко, В. В. Гришин, А. А. Громико, А. П. Кириленко, А. Н. Косигин, Ф. Д. Кулаков, Д. А. Кунаев, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорний, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, В. В. Шчербицкий, П. Н. Демичев, П. М. Машеров, Б. Н. Пономарев, Г. В. Романов, М. С. Соломенцев, Д. Ф. Устинов, В. И. Долгих, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев ўртоқларни депутатлар ва меҳмонлар ўринларидан туриб, гулдурос, давомли қарсаклар билан кутиб олдилар.

Иккала палатанинг қўшма мажлисини СССР Олий Совети Иттифоқ Советининг раиси депутат **А. П. Шитиков** очди.

Кун тартибидаги биринчи масала юзасидан «СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг 1974 йилги Давлат плани тўғрисида» СССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари, СССР Госплани раиси депутат **Н. К. Байбаков** доклад қилди.

Кун тартибининг иккинчи масаласи юзасидан «СССРнинг 1974 йилги Давлат бюджети тўғрисида ва СССРнинг 1972 йилги Давлат бюджетининг ижроси ҳақида» СССР Молия министри депутат **В. Ф. Гарбузов** доклад қилди. (ТАСС).

ЮҚОРИ ҲОСИЛ ГАРОВИ

Деҳқонларда «Ер ҳайдасанг куз ҳайда, куз ҳайдамасанг юз ҳайда» деган мақол бор. Ҳақиқатда кузги шудгор ҳосилдорликни оширишда ҳал қилувчи роль ўйнайди. Буни бизнинг совхозимиз мисолида кўриш мумкин.

Деҳқонларимиз 1966 йилдан бошлаб пахтачилик билан шуғуллана бошлади. Ўша йили пахтазорларни кузда чуқур шудгорлай олмадик. Оқибатда 1967 йилда гектаридан зўрға 13.7 центнердан ҳосил олдик. Бундан тегишли хулоса чиқардик, бутун куч, техника воситаларини кузги шудгорни энг яхши агротехника муддатида ўтказишга сафарбар этдик. Натижада хирмонимизга қут-барака кирди, пахта тайёрлаш давлат планларини муттасил ошириб бажара бошладик. Ўтган йили ҳамма майдонларни чуқур ҳайдадик, минерал ва органик ўғитлар билан ўғитладик, эрта баҳорда ерни бороналаб чигит экдик.

Натижа кутилганидан ҳам яхши бўлди, бу йил ҳар гектар ердан салкам 30 центнердан «оқ олтин» хирмони кўтардик, она-Ватанга 11 минг тоннага яқин пахта етказиб бердик. Ҳосилдорлик кўтарилиши туфайли ҳар центнер пахтанинг таннархи камайди.

Машина теримини ташкил қилишда кескин ўзгариш ясалди. Бу йил ҳосилнинг 9.862 тоннасини «зангори кема»ларда териб олдик, она-Ватанга пландагидан 2500 тонна кўп пахта армуғон этдик. Ҳар бир машинанинг мавсумдаги иш унуми ўртача 85 тоннани ташкил қилди. Эндиликда 100 тонналик маррани кўзлаб иш тутмоқдамиз.

Экинзорлар, хусусан пахтазорларни шудгорлашни жадал давом эттирмоқдамиз. Далаларимизда ҳайдов тракторлари икки сменада ишлатиляпти. Мутахассисларнинг маслаҳати билан ерларни шудгорлашдан олдин минерал ва органик ўғитлар солиняпти. Биз бутун техникани сафарбар этиб, яқин кунларда ҳамма пахта майдонларини сифатли шудгорлаб бўламиз, бу билан келаси йил мўл ҳосилига мустаҳкам замин яратамиз.

Аҳмаджон ҚУЛБЕКОВ.

Сирдарё областидаги Комсомол номли 25- совхоз директори.

СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИДА

Бутуниттифоқ социалистик мусобақасида катта муваффақиятларга эришганликлари ҳамда дон, картошка, қанд лавлаги ва деҳқончиликнинг бошқа маҳсулотларини етиштириш ва давлатга сотишни кўпайтириш юзасидан олинган мажбуриятларни бажариш соҳасидаги шавкатли меҳнати учун СССР Олий Совети Президиуми Белоруссия ССР, Грузия ССР, Озарбайжон ССР, Литва ССР, Латвия ССР, Арманистон ССР ва Эстония ССРнинг колхозчилари, совхозларининг ишчилари, механизаторлари, қишлоқ хўжалик мутахассислари, «Сельхозтехника» ходимлари, тайёрлаш, транспорт, сув хўжалиги ва бошқа ташкилотларнинг ходимлари, партия, совет, касаба союз ва комсомол органлари ходимларидан катта бир группасини ССР Иттифоқи орден ва медаллари билан мукофотлади.

СССР Олий Совети Президиумининг СССР орден ва медаллари билан мукофотлаш тўғрисидаги Фармонлари «СССР Олий Совети ведомостлари»да ва маҳаллий матбуотда эълон қилинади.

ОБИДЖОН ҚЎРИҚ ЕРГА КЎЧДИ

АНДИЖОН, («Совет Ўзбекистони» мухбири). Марҳамат районидаги «Октябрь 50 йиллиги» колхозининг бу йил мавсумда 1000 тонна пахта терган донгдор механизатори, Ўзбекистон ССР Олий Советининг депутати Обиджон Акбаров Москва районининг Марказий Фарғона ерларида ташкил этилган «Комсомол» совхозига кўчиб бориб, камҳосилли бригадага бошчилик қилишга киришди.

Обиджон Акбаров ана шу жойда 150 гектар ер ажратиб олиб, Ўзбекистон ССР ва Ўзбекистон Компартиясининг 50 йиллиги нишонланадиган юбилей йилида ҳар гектар майдондан камида 30 центнердан ҳосил ундириш мажбуриятини олди. Обиджон Акбаров ўн механизатор билан бирга ерларнинг шўрини ювишга киришди. Обиджон Акбаровнинг янги ташаббуси областда қўллаб-қувватланди. Куни кеча областда 8 бригада ўз аъзолари билан қўриқ ерларда ташкил этилган янги совхозларга кўчиб бориш истагини билдириб ариза берди. Область партия комитети Обиджон Акбаров ва унинг издошлари ташаббусини кенг ёйиш тўғрисида қарор қабул қилди.

ЎҒИТ— ДАЛАГА

ГУЛИСТОН. (ЎзТАГ). Жиззах районидаги «Москва» колхозининг далаларига фермадан келадиган йўлларда органик ўғит ортилган трактор поездлари ва самосваллар қатнамоқда.

«Ҳосилдорлик отрядлари» келаси йил ҳосили учун ўн минг тоннага яқин чириган ўғит ташидилар, Навоий номли, Ҳамид Олимжон номли, «Коммунизм» ва бошқа колхозларда ҳам органик ўғит тайёрлаш ва уни далаларга ташиб келтириш ишлари яхши йўлга қўйилган.

Сирдарё области колхозлари ва совхозлари ҳозирга қадар далаларга ўтган йилдагидан анча кўп—юз минг тоннадан ортиқ органик ўғит ташиб келтирдилар.

СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАРМОНИ

ЎРТОҚ Б. Е. ШЧЕРБИНАНИ СССР НЕФТЬ ВА ГАЗ САНОАТИ КОРХОНАЛАРИ ҚУРИЛИШИ МИНИСТРИ ҚИЛИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

СССР Олий Совети Президиуми **қарор қилади:**

Ўрток Борис Евдокимович **Шчербина** СССР нефть ва газ саноати корхоналари қурилиши министри қилиб тайинлансин.

СССР Олий Совети Президиумининг Раиси
Н. ПОДГОРНИЙ.

СССР Олий Совети Президиумининг Секретари
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль. 1973 йил 11 декабрь.

ЯНГИ МАРРАЛАР

Туямўйинда Хоразм область партия-хўжалик активининг йиғилиши бўлди. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари И. Г. Анисимкин Туямўйин гидроузели қурилишини тезлаштириш тўғрисида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг қарори ва шу муносабат билан Туямўйин гидроузели қурувчиларининг вазифалари тўғрисида гапирди. Сўнгра Туямўйин гидроузели қурилиши бошқармасининг бошлиғи А. Корниенко беш йилликнинг учинчи йили якунлари ва қурилишни янада тезлаштириш тадбирлари ҳақида доклад қилди.

Йиғилишда Ўзбекистон ССР Мелиорация ва сув хўжалиги министри С. Мамарасулов, «Узглавводстрой» бошлиғи В. Чернов, экскаваторчилар бригадасининг бошлиғи, Ўзбекистон ССР Олий Совети депутати И. Оллаёров, бульдозерчи С. Худойберганов, электр монтёр Е. Сисоева ва бошқалар сўзга чиқдилар. Йиғилишда Хоразм область партия комитетининг иккинчи секретари И. Н. Дрижак нутқ сўзлади.

Партия-хўжалик активи йиғилиши қатнашчилари беш йилликнинг тўртинчи йили режаларини белгилаб, оширилган социалистик мажбурият қабул қилдилар.

Ф. ЗОҲИДОВ.
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

ҒАЛЛА ЭКИЛИБ БЎЛДИ

Ўзбекистонда кузги ғалла экиш плани бажарилди. Ўзбекистон ССР Марказий Статистика бошқармасининг хабар беришича, 818 минг гектар ерга кузги ғалла экилган. Бу рақам бултурги йилнинг шу вақтидагига нисбатан 92 минг гектар кўпдир.

Колхозлар ва совхозлар пландан ташқари экишни давом эттирмоқдалар. Самарқанд областида ғалла экиладиган майдонлар 34 минг гектар кенгайтирилди. Сирдарё, Андижон Бухоро, Наманган ва бошқа областларда планда кўзда тутилгандан кўпроқ ерга ғалла экилди.

Кузги буғдой, арпа, қора буғдой экиш планлари бажарилди. Суғориладиган ерларда ғалла экинлари қарийб 62 минг гектар ерни эгаллади. (ЎзТАГ).

ДИРЕКТОР

ЯНГИ ҚАҲРАМОНЛАР

Бозорбой Абдураҳмонов... Социалистик Меҳнат Қаҳрамони... У бу хабарни ҳаяжонланиб узуқ-юлуқ эшитди. Баргдаги шудрингдай юраги қалқиб кетди. Аслида у қаҳрамонликни хаёлига ҳам келтирмаганди. Эл қатори ишлаб юрарди. Ҳалол ишларди. Ҳар бир қадамини кузатишларини ўйламаганди ҳам.

...Бозорбой асли қўрғонтепалик. Шу ерда туғилиб, шу ерда ўсди. Деҳқончиликка ишқи тушиб қолди. Куш уясида кўрганини қилади деганларидек, ҳаммасига отаси сабабчи бўлган. У ўн беш ёшга тўлганда, отаси ёнига ўтқизиб бундай деганди:

— Катта йигит бўлиб қолдинг, ўғлим. Энди ўз тақдирингни ўзинг яратгин.

Бозорбой отаси айтган йўлдан борди. Барча деҳқонлардан билимдонроқ бўлишга интилди. Қишлоқда Собиржон Ҳалимов, Отажон Қорабоев деган бамаъни агрономлар бўлишарди. Қишлоқнинг обрўли одамлари шулар эди. Каттаю кичик уларни ҳурмат қиларди. Бозорбойнинг назарида деҳқончилик илмини ҳеч ким Собиржон билан Отажончалик билмасди. Бозорбой уларга ҳавас қиларди. Уларнинг эл аро обрўси, иши Бозорбойнинг кўнглига муҳаббат ўтини солди. Бу муҳаббат уни деҳқончилик илмини ўрганишга бошлади. Агроном тайёрлайдиган даргоҳлар бор эмиш, деган миш-мишлар Бозорбойни неча йиллар тўлқинлантириб юрди. Унда шу касбга қизиқиш уйғонди. Одам нимани мақсад қилса, унга эртами-кечми, албатта, эришади.

Уруш тугаган йили Бозорбой қишлоқ хўжалик техникумига ўқишга кирди. У зеҳнли эди. Яхши ўқиди. Уч йилда техникумни битириб, агроном деган ихтисосга эга бўлди.

Бозорбой меҳнат фаолиятини Сурхондарёда бошлади. Узун (ҳозирги Сариосиё) районидаги «Янгирўзғор» колхозига ишга борди.

Бинойидек ишлаб юрганди. Кутилмаганда бетобланиб қолди. Кейин қишлоғига қайтиб кетди.

Бозорбой тузалгандан кейин Қўрғонтепа МТСида ишлади. Абдуллабий участкасида агрономлик қилди. Кўп ўтмай агроном энтомолог бўлди. Кейин Ленинградга бориб Амалий зоология ва ўсимликлар касаллиги институтида ўқиб келди. Тағин бир неча йил МТСда хизмат қилди, қадр топди.

Орадан икки йил ўтди. Бир куни Бозорбойни райком секретари чақиртирди:

— «Савай»га борасиз. Бош агроном қариб қолди. Лекин унинг ўрнини босадиган одам йўқ. Бирор йил ёрдамчи бўлиб ишлайсиз. Кейин...

Бозорбой тушунди. Георгий Иванович Камерсель пахтанинг «тили»ни яхши биларди. У ўз билимини, тажрибасини Бозорбойга ўргатди. 1960 йили бош агроном ҳурмат-эҳтиром билан пенсияга узатилди. Унинг ўрнига Бозорбой Абдураҳмонов ўтди.

Тажрибакор раҳбар, ажойиб ташкилотчи Узоқбой Саримсоқов совхозга директор, тиниб-тинчимас Иван Александрович Журавлев совхоз партия комитетига секретарь бўлди. Ҳар иккови ҳам уста пахтакор эди. Бундай кишилар билан ишлаган одам дард қолмайди. Бозорбой буни яхши ҳис этарди. Уч дарға бир жойга тўпланди Дўппини олиб қўйиб, совхознинг истиқболи, ободлиги, дастурхон тўкинлиги ҳақида режа тузишди. Ишчиларни йиғиб очиқчасига, юракдан гаплашиб олдилар. Кўп масалаларни жойида ҳал қила бошладилар. Ҳар бири совхоз иши учун жон куйдирди.

Совхоз йил сайин юксала борди. Пахтадан юқори ҳосил кўтарила бошлади. Энг муҳими, бу хўжалик республикада биринчи бўлиб пахтачиликда механизацияга кенг йўл очиб берди. Оғир қўл меҳнати қудратли техника зиммасига юкланди. Қўл кучи ишлатмасдан пахта етиштириш йўлга қўйилди. Ҳосилнинг тенг ярми машинада терилди. Республикада ҳали ҳеч қайси хўжалик бунга журъат этмаган эди.

Бозорбой саккиз йил бош агрономлик қилди. 1968 йил февралида Узоқбой Саримсоқов обкомга секретарь бўлиб кетди. Қўрғонтепа район партия комитетида ўйланиб қолишди. Унинг ўрнини ким босиши мумкин?

— Бозорбой Абдураҳмонов!

Бу таклиф райкомга ҳам, обкомга ҳам, совхоз коллективига ҳам маъқул тушди.

Бозорбой ишончни оқлашга, ном чиқарган хўжаликнинг шуҳратини сақлаб қолишга ҳаракат қилди. Совхозда машинанинг қудрати намойиш қилинаверди. Терим муддати йил сайин қисқариб борди. Ҳар йили пахта плани 25-30 кунда тўляпти. Совхоз пахтани тўкмасдан тоза териш ташаббуси билан чиқди. Бу ташаббусни райком қўллаб-қувватлади, обком маъқуллади. Ташаббус областга ёйилди.

Совхозда қўлда подбор териш кескин камайди. Бунга механик-ҳайдовчининг маҳорати ва масъулиятини ошириш йўли билан эришилди. Механизаторнинг ишига кўп пахта терганига қараб эмас, ерга тўкмай пахта терганига қараб баҳо бериладиган бўлди...

Бозорбой Абдураҳмонов бошқараётган хўжалик 1973 йилда рекорд ҳосил олди. Давлатга 21,5 минг тонна пахта берди. Республикада ҳали ҳеч қайси хўжалик бунча кўп пахта бергани йўқ. Ялпи ҳосилнинг 70 проценти машинада терилди. Совхознинг ҳамма тармоқлари юксалди. План тўлмаган бирорта соҳа қолмади. Маккажўхори ҳосилдорлиги гектар бошига 74 центнерга етди. Совхоздан чиққан машҳур маккажўхорикор Найим Маматқодиров бригадаси гектаридан 115 центнердан ҳосил олди. Бу бригада ҳаммага намуна бўларли иш қилди.

Партия ва ҳукуматимиз Бозорбой Абдураҳмоновнинг меҳнатини муносиб тақдирлади. Уни Меҳнат Қизил Байроқ ордени, Ленин ордени билан сийлади. Социалистик Меҳнат Қаҳрамони унвони берди, кўксига иккинчи Ленин ордени ва Олтин юлдуз тақиб қўйди. Обком аъзоси, Ўзбекистон ССР Олий Советининг депутати бўлди.

...Директор келди. Ундан ўзи ҳақида тузукроқ гап ололмадим. У партком секретарини, агрономни, муовинни, ишчилар комитетининг раисини, совхознинг бешигини тебратиб турган донгдор кишиларни гапирди, уларга таянишини айтди. «Мен коллективдан миннатдорман, уларга таъзим қиламан. Агар улар жон куйдириб ишламаганида совхозимиз бунчалик даражага етмаган бўларди. Мен ҳам бу даражага етмаган бўлардим...».

Директор ҳақ гапни айтди. Бу мукофотда коллективнинг хизмати катта.

А. ҚУРОНБОЕВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

СОЦИАЛИСТИК МЕҲНАТ ҚАҲРАМОНЛАРИ

Бектош РАҲИМОВ — Ўзбекистон КП Андижон область комитетининг биринчи секретари.

Холиёр ДАМИНОВ — Қашқадарё область, Косон районидаги Ленин номли совхоз бригадири.

Маҳмуд ИСМАТОВ — Тошкент область, Янгийўл районидаги «Коммунизм» колхозининг раиси.

Мухтор ХОЛМАТОВ — Сирдарё область, Ворошилов районидаги «Социализм» совхозининг бригадири.

Бозорбой АБДУРАҲМОНОВ — Андижон область, Қўрғонтепа районидаги «Савай» совхозининг директори.

МУДДАТИДАН ИЛГАРИ!

Ўрта Осиё темир йўли коллективи халқ хўжалик юкларини жўнатиш йиллиқ планини муддатидан илгари, 12 декабрда бажарди. Меҳнат унумдорлигини ошириш, юк ташиш таннархини камайтириш топшириғи ҳам бажарилди. Декабрь ойининг охиригача беш йилликнинг учинчи, ҳал қилувчи йили планидан ташқари қарийб тўрт миллион тонна юк ташилади. (ЎзТАГ).

Деҳқон бўлсанг шудгор қил!

Республика областларида кузги шудгорлашнинг бориши тўғрисида 1973 йил 12 декабрга бўлган

МАЪЛУМОТ

Биринчи стун—областлар, иккинчи стун—ҳайдалган майдон (минг гектар ҳисобида); учинчи стун — планнинг бажарилиш проценти

Фарғона	125,8	127,0
Хоразм	8,6	107,3
Андижон	185,2	105,9
Сирдарё	299,2	103,0
Тошкент	216,5	103,0
Самарқанд	243,4	102,5
Қашқадарё	141,9	100,2
Наманган	134,8	100,1
Сурхондарё	138,0	98,3
Бухоро	169,8	92,9
ҚҚАССР	27,7	40,8
Республика бўйича:	1690,9	100,2

СССР ХАЛҚ ХЎЖАЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ 1974 ЙИЛГИ ДАВЛАТ ПЛАНИ ТЎҒРИСИДА

СССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари, СССР Госплани раиси депутат Н. К. БАЙБАКОВ доклади

Депутат ўртоқлар!

Бу йил мамлакатимизнинг ички ва ташқи сиёсатида анчагина муваффақиятлар қўлга киритилди. Бу йил тўққизинчи беш йилликнинг учинчи, ҳал қилувчи йили планини бажаришда совет халқи катта меҳнат ғайрати билан ишлаган йил бўлди. Коммунистик партиямиз ва Совет давлати КПСС XXIV съезди таклиф қилган Тинчлик программасини изчиллик ва активлик билан амалга оширмоқдалар, бу йил КПСС Марказий Комитети, Марказий Комитет Сиёсий бюроси, шахсан Л. И. Брежнев ташқи сиёсат соҳасида бир қанча муҳим тадбирларни амалга оширдилар. Бу тадбирлар жаҳон социализмининг позициясини янада мустаҳкамлашни таъминлашга, Совет Иттифоқининг ва қардош социалистик мамлакатларнинг ташаббуси билан халқаро муносабатларда вужудга келтирилган конструктив бурилишни мустаҳкамлаб олишга, кескинликнинг юмшатилганлигини барқарорлаштиришга, турли социал тузумдаги давлатлар ўртасида муносабатларнинг нормаси тариқасида тинч-тотув яшаш принципини қарор топтиришга қаратилган тадбирлар бўлди. Совет Иттифоқининг тинч ташқи сиёсатини тинчлик ва социал тараққиёт ишини қадрлаётганларнинг ҳаммаси маъқулламоқда ва қўллаб-қувватламоқда. Буни тинчликсевар кучларнинг Жаҳон конгресси ёрқин исботлаб берди. бу конгресс қатнашчилари Коммунистик партиянинг, совет халқининг тинчлик учун курашдаги жуда катта ролига юксак баҳо бердилар.

Совет давлатининг халқаро обрў-эътибори йилдан-йилга ўсиб бормоқда, хўжалик ва маданий қурилишдаги муваффақиятларимиз бунда муҳим роль ўйнамоқда. Бу муваффақиятлар совет халқи қилаётган қаҳрамонона меҳнатнинг, КПСС XXIV съезди қарорларини амалга ошириш йўлида партия Марказий Комитети олиб бораётган катта сиёсий ва ташкилотчилик ишининг самараларидир.

Келгуси йилга мўлжалланган асосий топшириқларни сизларга баён қилиб беришдан олдин экономикамизни 1973 йилда ва беш йилликнинг уч йили мобайнида ривожлантиришнинг муҳим якунларига қисқача тўхталиб ўтишга ижозат бергайсиз.

1973 йилда ва беш йилликнинг уч йили мобайнида СССР халқ хўжалигини ривожлантириш якунлари

Беш йилликнинг дастлабки уч йили давомида СССР халқ хўжалиги янада ривожланиб борди. КПСС Марказий Комитетининг 1972 йил декабрь Пленуми қарорларини амалга ошириш йўлида кўрилган чоралар туфайли ҳамда 1973 йилги халқ хўжалик планини муддатидан олдин бажариш учун Бутуниттифоқ социалистик мусобақаси авж олдириб юборилганлиги туфайли асосий кўрсаткичлар бўйича планда кўзда тутилган топшириқлар тўла ва ошириб бажарилади.

Аввало шуни айтиб ўтиш керакки, истеъмол ва жамғариш учун фойдаланилаётган мамлакатнинг миллий даромади 1973 йилда 1971 — 1972 йиллардаги ўртача 4,6 процент ўрнига 6.3 процент кўпаяди, яъни беш йилликнинг дастлабки икки йили ичидаги ўсишнинг ўртача йиллик суръатидан 1,4 баравар ортади. Умуман, беш йилликнинг уч йили мобайнида миллий даромаднинг ўсиши 44 миллиард сўмни ташкил этади ва урушдан олдинги 1940 йилдаги бутун миллий даромаддан ортади. Шу йиллар мобайнида миллий даромаднинг истеъмол фондига сарфланадиган қисми бир мунча оширилди, миллий даромад умуман 16.4 процент ўсгани ҳолда истеъмол фонди 18 процентдан зиёдроқ кўпаядиган бўлди.

1973 йилда саноат ишлаб чиқариши плани ошириб бажарилади. Саноат маҳсулоти ишлаб чиқариш пландаги 5,8 процент ўрнига 7,3 процент кўпаяди. Пландан ташқари 7 миллиард сўмлиқдан зиёдроқ маҳсулот ишлаб чиқарилади ва реализация қилинади. Беш йилликнинг уч йили мобайнида саноат маҳсулотининг ҳажми 23,1 процент кўпаяди, шу жумладан «А» группаси бўйича 24,1 процент ва «Б» группаси бўйича 20,3 процент кўпаяди.

Беш йилликнинг уч йили мобайнида электр энергия ишлаб чиқариш 174 миллиард киловатт-соат, нефть ва газ конденсати қазиб чиқариш 75 миллион тоннадан зиёдроқ, пўлат эритиш 15 миллион тоннадан зиёдроқ, автомобиллар ишлаб чиқариш 680 минг дона, метал қирқадиган станоклар ишлаб чиқариш 9,3 минг дона, қишлоқ хўжалик машиналари ишлаб чиқариш 933 миллион сўм миқдорида, цемент ишлаб чиқариш 14 миллион тоннадан зиёдроқ, газламалар ишлаб чиқариш 850 миллион квадрат метр, трикотаж буюмлар ишлаб чиқариш қарийб 134 миллион дона, холодильниклар ишлаб чиқариш 1,4 миллион дона чамаси, мебель ишлаб чиқариш 885 миллион сўм миқдорида кўпайтирилади. Маҳсулотнинг бошқа хилларини ишлаб чиқариш ҳам кўпайтирилади.

Қишлоқ хўжалик меҳнатчилари юксак натижаларга эришдилар. Дон экинларидан рекорд бўлардик ҳосил — 220 миллион тоннадан кўпроқ ҳосил олинди. Бу эса бултурги ҳосилдан 52 миллион тонна кўп. Дон харид қилишнинг халқ хўжалик плани анча ошириб бажарилди. Пахтадан рекорд ҳосил — 7,6 миллион тоннадан кўпроқ ҳосил олинди. Пахтакор республикаларнин. меҳнатчилари енгил саноатимизни ривожлантириш учун мустаҳкам негиз яратмоқдалар.

Қишлоқ хўжалигининг моддий-техника базасини янада мустаҳкамлаш тадбирлари изчиллик билан амалга оширилмоқда. Беш йилликнинг уч йили мобайнида қишлоқ хўжалигини ривожлантиришга пул билан таъминлашнинг барча манбалари ҳисобидан 72 миллиард сўмга яқин капитал маблағ сарфланди, бу эса беш йиллик планда шу давр учун мўлжаллаб қўйилганидан қарийб 2,5 миллиард сўм кўп.

Ишлаб чиқариш, уй-жой — коммунал бинолари қуришнинг ва маданий қурилишнинг кенг программаси бажарилди. Уч йил мобайнида халқ хўжалигига сарфланадиган капитал маблағларнинг ҳажми 280 миллиард сўмдан кўпроқ миқдорни ташкил этади. Бунинг натижасида мамлакатнинг асосий ишлаб чиқариш фондлари 26 процент кўпаяди ва 1972 йилги нархлар билан ҳисоблаганда 670 миллиард сўмга етади.

1973 йилда сарфланадиган капитал маблағларнинг ҳажми қарийб 98 миллиард сўмни ташкил этади. Саноатда катта қувватли агрегатлар билан таъминланган, техникаси юксак даражада бўлган ва илғор технологияли юзлаб корхоналар, цехлар ва объектлар ишга туширилади.

Мамлакат транспорти муваффақиятли ривожланмоқда. Транспортнинг ҳамма турлари юк обороти планини 1973 йилда ва беш йилликнинг уч йили мобайнида бажариб турибди.

Аҳоли жон бошига тушадиган реал даромадлар 1973 йилда 4,5 процент кўпаяди, умуман, беш йилликнинг уч йили мобайнида эса 13.5 процент кўпаяди. Бу йил иш ҳақининг минимуми оширилиб, ойига 70 сўмга етказилади, шу билан бир вақтда Узоқ Шарқ, Сибирь, Ўрта ва Жанубий Урал, Қозоғистон ва Ўрта Осиёнинг ишлаб чиқариш тармоқларида ўртача ҳақ тўланаётган ходимларнинг тариф ставкалари ва мансаб окладлари кўпайтирилади. Саноатда тунги вақтда ишлаганлиги учун тўланадиган қўшимча ҳақ оширилади. Ишлаб турган хотин-қизларнинг меҳнат ва турмуш шароитини яхшилаш, шунингдек ҳалок бўлган ҳарбий хизматчилар оилаларининг пенсия таъминотини кўпайтириш тадбирлари амалга оширилмоқда.

Кенг истеъмол моллари ишлаб чиқариш ошиб бораётганлиги чакана товар оборотининг ҳажмини уч йил мобайнида 20 процентдан зиёдроқ кўпайтиришга имкон берди, чакана товар оборотининг абсолют миқдори эса 1973 йилда 184,4 миллиард сўмга етади. Халқ истеъмол қиладиган баъзи молларнинг хили ва сифати аҳолининг ўсиб бораётган талабига гарчи ҳали тўла равишда жавоб бермаётган бўлса ҳам, аммо юқори сифатли кийим-кечак, пойафзал, маданий-рўзғор моллари сотиш кенгайтирилади.

Совет кишиларининг уй-жой шароитини яхшилаш халқ фаровонлигини оширишнинг муҳим йўлидир. Ушбу беш йилликни бажариш давомида уй-жой қурилишига беш йиллик планида мўлжаллanganига қараганда 3 миллиард сўм кўп давлат капитал маблағлари сарфланади. 1973 йилда жамики саҳни 108,4 миллион квадрат метрли, беш йилликнинг уч йили мобайнида 323 миллион квадрат метрли уй-жой бинолари қурилади. Бу эса 34 миллион кишининг уй-жой шароитини яхшилашга имкон беради.

Беш йилликнинг ўтган йиллари давомида маориф, маданият ва соғлиқни сақлаш янада ривож топди. Меҳнаткашларнинг меҳнат ва дам олиш шароити анча яхшиланди.

Шу билан бирга шуни айтиб ўтиш керакки, халқ хўжалигини ривожлантиришда ижобий натижалар билан бир вақтда баъзи қийинчиликлар ва камчиликлар ҳам содир бўлди. Бу қийинчиликлар ва камчиликлар беш йиллик планнинг 1971—1973 йилларга мўлжалланган топшириқларини бир қанча кўрсаткичлар бўйича тўла бажаришга имкон бермади.

Депутат ўртоқлар! КПСС Марказий Комитетининг сессия арафасида бўлиб ўтган Пленуми СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг 1974 йилги Давлат планини маъқуллаб, уни СССР Олий Совети сессияси муҳокамасига киритди. Пленумда КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев ички ва ташқи сиёсат соҳасида партия XXIV съезди қарорларини амалга оширишнинг актуал вазифалари тўғрисида катта нутқ сўзлади.

Л. И. Брежнев нутқида экономика ривожи объектив ва чуқур анализ қилинганлиги, унда баён этилган қонда ва хулосалар барча план ва хўжалик ташкилотларининг ишини яхшилаш, меҳнаткашларни 1974 йилги планни бажаришга сафарбар этиш борасида раҳбарий дастур бўлиб хизмат қилиши лозим.

Халқ хўжалигини ривожлантириш суръатлари ва пропорциялари ҳамда 1974 йилги планнинг вазифалари

Сизларнинг муҳокамангизга тақдим этилган СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг 1974 йилги давлат плани саноатнинг бир қанча тармоқларини ривожлантириш суръатларини оширишни, қишлоқ хўжалигининг моддий-техника базасини янада мустаҳкамлашни, техника тараққиётини жадаллаштиришни ва аҳолининг турмуш даражасини оширишни таъминлашни кўзда тутади. Планда экономикани ривожлантириш кўрсаткичларини 1971—1973 йилларда эришилган натижаларга нисбатан яхшилаш, халқ хўжалик пропорцияларини такомиллаштиришни таъминлаш мўлжаллаб қўйилди. Миллий даромадни ўстириш суръати 1974 йилда 1971—1973 йиллардаги ўртача 5,2 процент ўрнига 6.5 процентни ташкил этади.

Бунда шуни айтиш керакки, миллий даромаднинг абсолют ўсиши анча кўпайтирилиб, кўрсатиб ўтилган даврдаги ўртача 14.6 миллиард сўм ўрнига 20 миллиард сўмдан ошиб кетади.

Планда истеъмол буюмлари ишлаб чиқаришни илдам суръатлар билан ўстириш кўзда тутилади. Бу эса аҳолининг реал даромадларини 1971—1973 йиллардаги ўртача 4,3 процент ўрнига 5 процент кўпайтиришга имкон беради.

Саноат маҳсулотини ишлаб чиқаришдаги ўсишнинг ўндан тўққиз қисмига яқини, қурилиш-монтаж ишларидаги ўсишнинг, қишлоқ хўжалик маҳсулоти етиштиришдаги ўсишнинг ва темир йўл транспортида юк ташишни ўстиришнинг ҳаммаси меҳнат унумдорлигини ошириш ҳисобига қўлга киритилади.

САНОАТ

Саноат маҳсулотини ишлаб чиқаришни 1973 йилда кутилаётган ўсишга нисбатан 6,8 процент кўпайтириш, шу жумладан «А» группасининг маҳсулоти бўйича 6,6 процент ва «Б» группасининг маҳсулоти бўйича 7.5 процент кўпайтириш мўлжаллаб қўйилди.

1974 йилги планда **ёқилғи-энергетика тармоқларига** катта эътибор берилди. Электр энергия ишлаб чиқаришни 975 миллиард киловатт-соатга етказиш, яъни бу йилги даражадан 6.6 процент кўпайтириш мўлжаллаб қўйилди.

Ёқилғининг асосий турларини қазиб чиқаришни қуйидаги миқдорда кўпайтириш мўлжалланмоқда: нефть ва газ конденсати қазиб чиқариш 30 миллион тонна чамаси ёки 7 процент, газ қазиб чиқариш 20.8 миллиард куб метр ёки 8.8 процент кўпайтирилади. Нефть ва газ қазиб чиқаришдаги асосий ўсишни Ғарбий Сибирда, Қозоғистон ССРда, Ўрта Осиёда, Коми АССРда, Удмуртия АССРда, Пермь ва Оренбург областларида нефть ва газ қазиб чиқаришни кўпайтириш йўли билан қўлга киритиш мўлжалланмоқда.

Нефтни қайта ишлашни 6.8 процент кўпайтириш кўзда тутилади. Кўмир қазиб чиқаришни 679,1 миллион тоннага етказиш ёки бу йилдагига нисбатан 10 миллион тонна кўпайтириш кўзда тутилади.

1974 йилги халқ хўжалик плани халқ хўжалигига ва аҳолига ёқилғи билан электр энергияни нормал ва узлуксиз етказиб беришни асосан таъминлайди.

Металлургия саноати янада ривожлантирилади. Планда бу саноат олдига умуман ишлаб чиқаришни ўстириш, шунингдек қора металлар сифатини ошириш, ишлаб чиқарилаётган прокатнинг, трубалар ва металл буюмларнинг хилларини кўпайтириш ҳамда уларнинг энг тежамли турларини кўпроқ ишлаб чиқариш вазифаси қўйилди. 135,9 миллион тонна пўлат эритиш мўлжаллаб қўйилди. тайёр прокат ишлаб чиқариш 95,2 миллион тоннага етади ва трубалар ишлаб чиқариш 15 миллион тоннадан ошади. Таққослаш учун шуни айтиш мумкинки, энг ривожланган капиталистик мамлакат бўлмиш АҚШда 1972 йилда 123 миллион тонна пўлат ишлаб чиқарилган эди.

Шуни айтиб ўтиш зарурки, пластмасса ва янги материалларнинг бошқа турларини ишлаб чиқариш кўпайтирилаётганлигига қарамай қора металлар асосий конструкцион материал бўлиб қолмоқда ҳамда машинасозлик маҳсулоти ишлаб чиқаришни ва капитал қурилиш ҳажмини кўпайтириш қора металлургиянинг ўсиш суръатларига ҳал қилувчи даражада боғлиқ бўлиб қолмоқда.

Рангли металлургияда алюминий ишлаб чиқаришни 8,2 процент, никель ишлаб чиқаришни 13,7 процент кўпайтириш планда мўлжаллаб қўйилди. Мис ҳамда бошқа рангли ва нодир металлар ишлаб чиқаришни ҳам тез суръатлар билан кўпайтириш кўзда тутилди.

Химия ва нефть химияси саноати аввалгидек тез суръатлар билан ривожлантирилаверади. Шу саноат маҳсулотларини ишлаб чиқариш 1974 йилда 9,8 процент кўпайтирилади. Планда минерал ўғитлар ишлаб чиқаришни 11.2 процент кўпайтириш ва унинг ҳажмини беш йиллик планда кўзда тутилганидек, 80,2 миллион тоннага етказиш, синтетик каучук ишлаб чиқаришни 11,8 процент, автомобиль покришкалари ишлаб чиқаришни 10,7 процент кўпайтириш кўзда тутилди.

Минерал ўғитлар ишлаб чиқаришнинг умумий ҳажмида концентрациялашган ва мураккаб ўғитларнинг салмоғи 1970 йилдаги 62.6 процент ўрнига 76 процентга етказилади. Синтетик смолалар ва пластмасса ишлаб чиқариш 10,1 процент кўпайтирилгани ҳолда полиэтилен ишлаб чиқариш 16.5 процент, полистирол ишлаб чиқариш 14 процент кўпайтирилади.

1974 йилги планда халқ хўжалигининг барча тармоқларида техника тараққиётини таъминловчи муҳим тармоқ бўлган **машинасозликни** ривожлантиришга катта эътибор берилади. Планда машинасозлик саноати маҳсулотини 10.4 процент кўпайтириш мўлжаллаб қўйилди.

Ўрмончилик, целлюлоза-қоғоз ва ёғочсозлик саноатида мамлакатнинг шарқий районларида ёғоч тайёрлашни янада кўпайтириш планлаштирилмоқда. 1974 йилда ишбоп ёғочни ташиб олиш 2.5 миллион куб метр кўпайтирилади.

Вироқ ёғочни яхшироқ қайта ишлаш ва чиқиндилардан фойдаланиш ёғоч-тахта материаллари ресурсларини 20 миллион куб метрдан зиёд кўпайтириш имконини беради.

Целлюлоза ишлаб чиқариш 7,2 процент, картон ишлаб чиқариш 8,4 процент ва қоғоз ишлаб чиқариш 2.5 процент кўпайтирилади.

Бинокорлик материаллари саноатида цемент ишлаб чиқариш 4.9 процент, асбоцемент тахталар ишлаб чиқариш 4,6 процент, асбест ишлаб чиқариш 6,2 процент, қурилишбоп ойна ишлаб чиқариш 3.5 процент кўпайтирилади, бу ўсиш халқ хўжалигининг шу материалларга бўлган талабини асосан таъминлайди.

Енгил саноат маҳсулоти ишлаб чиқаришни 4 процент кўпайтириш мўлжаллаб қўйилди. Газламаларнинг ҳамма турларини ишлаб чиқариш 10 миллиард квадрат метрдан ошиб кетади. Жун ва шойи газламалар, тўқилмаган материаллар, ички трикотаж, чарм пойафзал, айниқса янги модадаги чарм пойафзал ишлаб чиқариш суръатларини тағин ҳам кўпроқ ошириш мўлжалланмоқда.

Озиқ-овқат саноати маҳсулоти ишлаб чиқаришни 7.6 процент кўпайтириш кўзда тутилди. Шу билан бирга қанд лавлагидан шакар ишлаб чиқариш 20 процент, ўсимлик мойи ишлаб чиқариш 24 процент, мева, сабзавот консервалари ишлаб чиқариш 13 процентдан зиёдроқ, узум виноси ишлаб чиқариш 24 процент кўпайтирилади.

Гўшт-сут саноатида гўшт ишлаб чиқариш 7,6 процент ва қаймоғи олинмаган сут маҳсулоти ишлаб чиқариш 7 процент кўпайтирилади.

Балиқчилик саноатида овқатбоп маҳсулот ишлаб чиқаришни 6,8 процент кўпайтириш мўлжаллаб қўйилди.

Маданий-маиший ва рўзғорбоп моллар ишлаб чиқаришни ривожлантиришга планда катта эътибор берилди. Шу молларни ишлаб чиқариш ҳажмини 20,5 миллиард сўмга етказиш ёки 10 процент кўпайтириш мўлжаллаб қўйилди. Холодильниклар, телевизорлар, мотоцикллар, мебель, соатлар, заргарлик буюмлари, идишлар, маиший химия моллари ишлаб чиқариш кўпайтирилади. Рангли телевизорлар, икки камерали холодильниклар, кир ювиб берадиган автомат машиналар ва бошқа юқори сифатли моллар ишлаб чиқариш анча оширилади.

ТЕХНИКА ТАРАҚҚИЕТИ

Халқ хўжалигининг ҳамма тармоқларида ишлаб чиқаришнинг техникавий даражасини оширишнинг асоси бўлган машинасозлик маҳсулотининг янги турларини ўзлаштиришга планда алоҳида эътибор берилди. Чунончи 4 мингдан кўпроқ янги хил машиналар, ускуналар ва асбобларни ишлаб чиқаришни ўзлаштириш мўлжаллаб қўйилди. Илғор технологияни жорий қилиш, ишлаб чиқариш жараёнларини механизациялаштириш ва автоматлаштириш бўйича 540 та топшириқни амалга ошириш кўзда тутилади. шу жумладан 80 га яқин янги технология жараёнларини ўзлаштириш мўлжаллаб қўйилди.

Асбобсозлик саноатида буюмларнинг 700 дан кўпроқ янги типларини ўзлаштириш мўлжаллаб қўйилди. Қора металлургиядаги технология жараёнларини комплекс механизациялаштириш учун катта аҳамиятга эга бўлган янги асбоблар ва автоматлаштириш воситаларини ишлаб чиқаришга доир 23 та топшириқ планга киритилди.

Бошқа министрликлар бўйича машина ва ускуналарнинг янги турларини ишлаб чиқариш юзасидан катта топшириқлар белгиланди.

Халқ хўжалигининг ҳамма тармоқларида ишлаб чиқариш жараёнларини комплекс механизациялаштириш учун керакли ускуналар ишлаб чиқариш анча кўпайтирилади.

Корхоналарни, ишлаб чиқариш бирлашмаларини ва территориал ташкилотларни электрон ҳисоблаш техникасидан фойдаланиб, бошқаришнинг автоматлаштирилган системаларини яратиш ишларини анча кенгайтириш планда белгилаб қўйилди. 650 та системани ишга тушириш, шу жумладан технология жараёнларини ва агрегатларни автоматлаштиришнинг 200 тадан кўпроқ системасини ишга тушириш мўлжаллаб қўйилди. Корхоналар ва муассасаларда 500 дан кўпроқ ҳисоблаш марказлари ташкил этиш кўзда тутилмоқда. Булар иккинчи авлод электрон-ҳисоблаш машиналари билан бир қаторда учинчи авлоднинг янги, тағин ҳам прогрессив машиналари билан — «Ряд» ягона системаси билан таъминланади.

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ

Депутат ўртоқлар!

1974 йилги планда қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш ва харид қилишни янада кўпайтириш, қишлоқ хўжалиги моддий-техника базасини мустаҳкамлаш кўзда тутилади.

1974 йилда қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулот ҳажми 100 миллиард сўмдан ошади ва ҳозирги серҳосил йил даражасидан 6,4 процент кўп бўлади.

Колхоз ва совхозлардаги деҳқончилик ерларининг ҳар гектаридан 1973 йилдагига нисбатан 7,6 процент кўп ялпи маҳсулот олиш мўлжалланади. Қишлоқ хўжалигида меҳнат унумдорлигининг ўсиши 11 процентдан ошади.

1974 йилги планда қишлоқ хўжалигидаги ишлаб чиқаришга таалуқли ва тааллуқсиз қурилишга 18,4 миллиард сўм миқдорида давлат капитал маблағлари ажратиш кўзда тутилган, ёки 1973 йилда бажарилиши кутилаётган миқдорга нисбатан қарийб 11,6 процент оширилади. Планда колхозларнинг 9,5 миллиард сўм миқдоридаги капитал маблағлари ҳам назарда тутилган.

1974 йилда ерларни мелиорациялаш борасидаги ишларни янада кўпайтириш мўлжалланади. Давлат капитал маблағлари ҳисобига фойдаланишга топшириладиган суғориладиган ерлар беш йиллик планга нисбатан ҳисоб қилганда 767 минг гектар ўрнига 862 минг гектар қилиб белгиланди.

Ўрта Осиё ва Закавказье республикаларида, РСФСР ва Украина ССРда суғориладиган ер майдонлари кўпаяди, яйловларни суғориш ишлари мамлакатнинг шимоли-ғарбий ва марказий районларида авж олади.

Планда биринчи марта катта-катта шаҳарлар ва саноат марказлари яқинида сабзавот етиштириш мақсадида суғориладиган ерларни ишга солиш топшириқлари тасдиқланмоқда.

Чорвачилик комплекслари ва паррандачилик фабрикалари қуриш юзасидан катта ҳажмдаги ишларни бажариш кўзда тутилади.

1973 йилга нисбатан трактор етказиб беришни 8,9 процент, юк автомобилларини 11,2 процент, қишлоқ хўжалик машиналарини 12 процентдан ортиқ кўпайтириш мўлжалланмоқда. Қишлоқ хўжалиги кўплаб «К-70», «Т-150», «МТЗ-80» маркали янги кучли тракторлар олади. Қишлоқ хўжалигига «Нива», «Колос», «Сибиряк» каби нуқул янги маркалардаги ғалла ўриш комбайнлари юборилади.

Қишлоқ хўжалигига 64,6 миллион тонна ёки шу йилги планидан 7,6 миллион тонна кўп ва беш йиллик планда 1974 йилга мўлжалланганидан 1,6 миллион тонна кўп минерал ўғит ажратилади.

Ҳозирги вақтда қишлоқ хўжалиги қудратли ишлаб чиқариш базасига эга. Бу ишлаб чиқариш базасини мустаҳкамлашга бундан кейинги йилларда ҳам катта эътибор берилади. Шу билан бирга, ишлаб чиқариш интенсивлигини ошириш, меҳнат унумдорлигини ўстириш, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши самарадорлигини юксалтириш учун машиналардан, минерал ўғитлардан, қишлоқ хўжалигининг барча техника базасидан фойдаланиш самарадорлиги масалаларига эътиборини кучайтириш зарур. Леонид Ильич Брежнев КПСС Марказий Комитетининг бўлиб ўтган Пленумида сўзлаган нутқида ана шу масалаларга эътиборни қаратди.

ТРАНСПОРТ ВА АЛОҚА

1974 йилда барча транспорт турлари юк оборотини 5.3 процент кўпайтириш мўлжалланади. Қувур транспорти ва автомобиль транспорти ўтган йиллардаги сингари жадал суръатлар билан ривожланиб боради. Қувур транспортининг юк обороти 19 процентдан кўп, автомобиль транспорти 8 процентдан ошиқ, дарё транспортида 7,7 процент, денгиз транспортида 4.4 процент ва темирйўл транспортида 3,1 процент кўпаяди.

Денгиз ҳамда дарё транспорти янада ривож топади. Улар қўшимча янги кемалар билан таъминланади. Мавжуд портларда причаллар қуриш ва Узоқ Шарқда янги денгиз порти қуриш давом эттирилади.

Граждан авиацияси флоти янги типлардаги самолёт ва вертолётлар олади. Учиш хавфсизлигини таъминлаш юзасидан янги-янги тадбирлар амалга оширилади.

Автомобиль транспортининг юк обороти 305 миллиард тонна-километрга етади. Автомобиль транспорти 400 мингтадан ошиқ янги юк машиналари олади.

17 минг километрга яқин қаттиқ қопламали автомобиль йўли қуриб ишга туширилади, бензин қуйиш станциялари ва техника хизмати кўрсатиш станциялари қурилади.

Алоқа ишларидаги хизмат ҳажми 7.8 процент кўпаяди. Телефон станциялари умумий сиғимини 6,6 процент кўпайтириш мўлжалланади. Радио эшиттириш ва телевизион станциялар қуриш ишлари давом эттирилади.

КАПИТАЛ ҚУРИЛИШ

1974 йилда капитал қурилиш соҳасида катта-катта вазифалар ҳал этилиши керак.

1974 йилда барча молиявий манбалар бўйича халқ хўжалигига сарфланадиган капитал маблағлар умумий ҳажми 104,2 миллиард сўм миқдорида бўлиши кўзда тутилади. Бу миқдор урушдан аввалги бутун даврдаги капитал маблағлар ҳажмидан қарийб икки баравар ошади.

Капитал маблағлар ҳажми 1973 йилдагига нисбатан 6,5 процент кўпаяди.

Ёқилғи саноатига, қора ва рангли металлургияга, химия саноатига, машинасозлиқ, енгил саноат, озиқ овқат, гўшт, сут ва балиқ саноатига сарфланадиган капитал маблағларни янада юксак суръатлар билан кўпайтириш мўлжалланади.

Планда капитал маблағларни концентрациялаш ва уларнинг самарадорлигини ошириш кўзда тутилган. Шу мақсадларда марказлашган капитал маблағлар умумий ҳажмининг 70 процентга яқини ишга тушириладиган объектларни қуриб битказишга сарфланади.

Капитал маблағларни кўпайтириш ва уларни 1974 йилда ишга тушириладиган қурилишларга сарфлаш билан бирга анчагина ишлаб чиқариш қувватлари ва асосий фондларнинг ишга туширилиши ҳам таъминланади. Умуман давлат капитал маблағлари ҳисобига 1972 йилда сарфланган 72,7 миллиард сўм ўрнига 86,8 миллиард сўм миқдорида асосий фондларни ишга тушириш мўлжалланади.

Капитал қурилишни моддий ва молиявий ресурслар билан таъминлаш муайян қийинчиликларини ҳамда қурилиш-монтаж ташкилотлари куч ва маблағларини ишга тушириладиган объектларга сарфлашни кучайтириш заруратини назарда тутиб, 1974 йилда ҳам марказлашмаган капитал маблағлар планларининг ошириб бажарилишини чеклаш таклиф қилинади. Шу билан бирга 1974 йилда марказлашмаган капитал маблағлар планида кўзда тутилганидан ташқари тегишли молиявий манбалар ҳисобига область ва маҳаллий автомобиль йўлларини қуриш, маҳаллий саноатнинг халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқарувчи корхоналарини кенгайтириш ва шундай корхоналар қуриш, шаҳар ва ишчи посёлкаларини ободонлаштириш, шифохоналар ва поликлиникаларни кенгайтириш ҳамда СССР Министрлар Советининг 1974 йилги халқ хўжалик плани юзасидан қабул қилинган қарорида кўзда тутилган бир қанча бошқа ишларни бажаришга рухсат этилади.

ХАЛҚНИНГ ТУРМУШ ДАРАЖАСИНИ ОШИРИШ

Депутат ўртоқлар! Мўлжалга кўра, мамлакат экономикасининг ривожланиши, миллий даромад ва халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқаришнинг кўпайиши 1974 йилги планда совет халқининг моддий ва маданий турмуш даражасини янада ошириш юзасидан янги-янги тадбирлар ўтказилишини назарда тутишга имкон беради.

Ишчи ва хизматчиларнинг ўртача ойлик иш ҳақи 3.6 процент, колхозчилар меҳнатига тўланадиган ҳақ 6.1 процент кўпаяди. Жамоат истеъмол фондлари 6.5 процент кўпайиб, 82,5 миллиард сўмга етади. Умуман аҳоли жон бошига ҳисоб қилинган реал даромадлар шу йилга нисбатан 5 процент кўпаяди.

1974 йилда мамлакатнинг шарқий районларида ишлаб чиқариш соҳаларидаги ўртача ҳақ олувчи ишчи ва хизматчилар иш ҳақи, ставкалари ва маошларни минимумини ошириш поёнига етказилади ва Волга-Вятка районида, Поволжьеда, Донбассда, Ростов областида ва бошқа бир қанча районларда шу чоралар қадамба-қадам амалга оширилиб боради. Инвалидлар ва боқувчисидан маҳрум бўлган оилаларнинг пенсиялари оширилади. Кам таъминланган оилалардаги болаларга нафақа жорий этиш мўлжалланади.

Партия XXIV съездининг қарорларига асосланиб, 1947—1956 йилларда чиқарилган ички заёмларнинг пулини тўлашга киришиш кўзда тутилади.

Савдо-сотиқ ва умумий овқатланиш янада ривож топади. Давлат ва кооператив Савдо-сотиғининг чакана товар обороти 196 миллиард сўм ҳажмида бўлиши кўзда тутилади, 1973 йилдагига нисбатан 11,6 миллиард сўм, ёки 6.3 процент кўпаяди. Енгил автомобиллар сотиш анча кўпаяди.

Аҳолига хизмат кўрсатиш доираси янада ривож топади.

Бундан аввалги йилларда бўлгани каби 1974 йилда ҳам катта ҳажмда уй-жойлар қуриш кўзда тутилади. Барча молиявий манбалар ҳисобидан жами саҳни 113.4 миллион квадрат метр келадиган уй-жойлар қуриб битказилади ёки 1973 йилда қуриб битказиш кутилаётганидан 5 миллион квадрат метр кўп уй-жой қурилади.

Коммунал қурилишда жами узунлиги 17 минг километрга борадиган водопровод, канализация, иссиқ сув ва газ тармоқларини ишга тушириш, 3.3 миллион квартирани газлаштириш, 160 километрдан кўпроқ трамвай линиялари ва 464 километр троллейбус линияларини қуриш мўлжалланади.

Маориф, таълим-тарбия ва соғлиқни сақлаш янада ривож топади. 1974 йилда 1332 минг ўринли мактаблар қуриш ёки беш йиллик планда шу йилга мўлжалланганига нисбатан 63,4 минг ўрин кўп бўлган мактаблар қуриш мўлжалланади. КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг 1973 йил 2 июлда қабул қилган «Қишлоқ умумий таълим мактаблари иш шароитларини янада яхшилаш чоралари тўғрисида»ги қарорига мувофиқ, қишлоқ мактабларини қуриш ва ривожлантиришга зарур маблағлар ажратилиб, шулар ҳисобига 817.5 минг ўринга мўлжалланган мактаблар қурилади.

1974 йилда олий мактабларга студентлар қабул қилиш 943 минг кишига етади; 1974 йилда олий ва ўрта махсус ўқув юртлари халқ хўжалиги учун 1,8 миллиондан ошиқ мутахассис тайёрлаб чиқаради.

Клуб муассасалари 2 мингтага яқин, оммавий кутубхоналар 2 мингга кўпаяди.

1974 йилнинг охирида шифохоналардаги ўринларнинг умумий сони 2935 мингтага етади. 10 минг аҳолига 1970 йилда 109,2 ўрин тўғри келган бўлса, 1974 йилда 115.8 ўрин тўғри келади.

ИШЛАБ ЧИҚАРУВЧИ КУЧЛАРНИНГ ЖОЙЛАШТИРИЛИШИ ВА ИТТИФОҚДОШ РЕСПУБЛИКАЛАР ХЎЖАЛИГИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ

1974 йилнинг планида барча иттифоқдош республикалар экономикаси ва маданиятини янада ривожлантириш, уларнинг хўжалигини комплекс ривожлантириш ҳамда ихтисослаштиришни кенгайтириш, ишлаб чиқаришнинг мавжуд резервларидан фойдаланишни ҳамда янги табиий ресурсларни ишга солишни яхшилаш кўзда тутилади.

КПСС XXIV съезди Директиваларига мувофиқ, мамлакат шарқий районларининг ёқилғи-энергетика ва хомашё ресурсларидан фойдаланиш асосида шу районларни жадал ривожлантиришга катта эътибор берилади. Ғарбий Сибирда мамлакатнинг энг катта нефть ва газ саноати базасини яратиш, Братск — Усть-Илим ва Саён ишлаб чиқариш территориал комплексини ривожлантириш давом эттирилади.

Қозоғистонда ва Ўрта Осиё республикаларида саноат ва қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши анча ривожлантирилади. У ерда кўмир, нефть ва газ чиқаришни, рангли металлар, минерал ўғит ишлаб чиқаришни, шунингдек, ғалла, пахта, чорвачилик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш кўзда тутилади.

СССР Европа қисмининг саноати ва қишлоқ хўжалиги олдига катта вазифалар қўйилган. Бу районларда Курск магнит аномалияси темир-руда ресурсларини ўзлаштириш давом эттирилади, Ново-Липецк металлургия заводида, Оренбург газ тозалаш заводида, Нижнекамск, Тольятти, Балаково нефть-химияси корхоналарида янги қувватлар ишга туширилади.

СССР Европа қисмида саноат ишлаб чиқаришини ўстиришнинг асосий қисми, Москва, Ленинградда ва баъзи бошқа катта шаҳарларда эса саноат ишлаб чиқаришининг бутун ўсишига ишловчилар сонини кўпайтирмаган ҳолда меҳнат унумдорлигини ошириш ҳисобидан эришиш керак.

Украинада ва Белоруссияда машинасозлик, металл ишлаш, электр энергетика, химия ва озиқ-овқат саноати жадал суръатлар билан ривожлантирилади. Закавказье республикаларида химия, машинасозлик, бинокорлик материаллари саноати, енгил саноат ва озиқ-овқат саноати янада ривожлантирилади. Болтиқ бўйи республикалари ва Молдавия ССР саноати анча ривож топади.

ТАШҚИ ИҚТИСОДИЙ АЛОҚАЛАР

Совет Иттифоқининг чет мамлакатлар билан ташқи иқтисодий алоқалари 1974 йилда янада ривожланади. Ташқи савдо обороти 1973 йилдагига нисбатан 10 процент кўпаяди.

Ташқи савдо оборотининг асосий улуши, бундан илгари бўлганидек, социалистик мамлакатларга ва биринчи навбатда Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгашига аъзо бўлган мамлакатларга тўғри келади.

СССР халқ хўжалигини 1974 йилда ривожлантириш давлат плани составида планлаштириш практикасида биринчи марта махсус бўлим ишлаб чиқилди. Бу бўлимда СССРнинг Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгашига аъзо бўлган мамлакатлар билан социалистик иқтисодий интеграциясини ривожлантириш тадбирлари кўзда тутилди.

СССРнинг ривожланаётган мамлакатлар билан ташқи иқтисодий алоқалари 1974 йилда тез ривожлантирилади.

Планда СССРнинг ривожланган капиталистик мамлакатлар билан иқтисодий алоқаларини янада ривожлантириш белгиланади.

* * *

Депутат ўртоқлар! 1974 йилги халқ хўжалик плани тўғрисида сизларга маълум қилинаётган асосий топшириқлар бу планнинг КПСС XXIV съезди белгилаб берган партия иқтисодий сиёсатини амалга оширишни давом эттиришга қаратилганлигидан далолат беради.

СССР Министрлар Совети планнинг бажарилиши ишлаб чиқаришни ташкил этишни яхшилашни, план топшириқларини бажаришда меҳнат ва давлат интизомини мустаҳкамлашни, барча резервлардан тўлароқ фойдаланишни талаб қилишини таъкидлаб ўтишни зарур деб ҳисоблайди.

1974 йил планининг бажарилиши ва ошириб бажарилиши, КПСС Марказий Комитети Пленуми қарорида таъкидлаб ўтилганидек, умуман беш йилликни муваффақиятли тугаллаш учун муҳим аҳамиятга эга бўлади ва мамлакатнинг иқтисодий қудратини янада ошириш, халқнинг моддий фаровонлиги ва маданий савиясини ошириш учун шарт-шароит вужудга келтиради. (Қарсаклар).

(ТАСС).

СССРНИНГ 1974 ЙИЛГИ ДАВЛАТ БЮДЖЕТИ ТЎҒРИСИДА ВА СССРНИНГ 1972 ЙИЛГИ ДАВЛАТ БЮДЖЕТИНИНГ ИЖРОСИ ҲАҚИДА

СССР молия министри депутат В. Ф. ГАРБУЗОВ доклади

Совет халқи Коммунистик партия раҳбарлигида КПСС XXIV съезди қарорларини бажара бориб, беш йилликнинг ўтган йиллари мобайнида экономика ва маданиятни ривожлантиришда, халқ фаровонлигини оширишда янги катта муваффақиятларга эришди, деди докладчи. Бу қарорларни амалга оширишда беш йилликнинг учинчи, ҳал қилувчи йили топшириқларини муваффақиятли равишда тўла ва ошириб бажариш жуда муҳим аҳамиятга эга.

Совет халқи анча қулай халқаро шароитда бунёдкорлик ишлари билан шуғулланмоқда. КПСС XXIV съезди қабул қилган Тинчлик программасини амалга ошириш давомида халқаро майдонда қўлга киритилган катта-катта ижобий силжишлар партиянинг, КПСС Марказий Комитетининг ва унинг Сиёсий бюросининг, шахсан КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Л. И. Брежневнинг аниқ мақсадни кўзлаб олиб бораётган кўп қиррали фаолияти билан чамбарчас боғланган. Мамлакатлар ўртасидаги муносабатларда содир бўлган чуқур ўзгаришлар кескинликни юмшатиш сари, хавфсизликни ва тинч ҳамкорликни мустаҳкамлаш сари бурилиш бошланганлигини билдиради.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Л. И. Брежнев тўққизинчи беш йилликнинг биринчи ярми натижаларини баҳолаб, бундай деди: «Ижтимоий ривожланишимизнинг ҳамма соҳаларида иш олға силжиди ва анчагина олға силжиди, дейиш мумкин. Бу — партия ташкилотлари зўр ғайрат билан олиб бораётган фаолиятнинг, ишчилар синфимиз, колхозчи деҳқонларимиз ва халқ зиёлиларимиз меҳнат ғайрати ҳамда сиёсий активлигининг бевосита натижасидир».

Бу йил юксак мажбуриятларни олган ва шу мажбуриятларни шараф билан бажараётган меҳнаткашларнинг Бутуниттифоқ социалистик мусобақаси кенг кўламда авж олиб кетганлиги экономикамиз ривожининг қудратли стимули бўлди.

1973 йил планининг саноат маҳсулоти ишлаб чиқариш, юк обороти, саноатдаги меҳнат унумдорлиги, фойда ва бошқа энг муҳим кўрсаткичлар юзасидан белгиланган топшириқлари тўла ва ошириб бажарилади. Саноат пландан ташқари 7 миллиард сўмликдан кўпроқ маҳсулот ишлаб чиқаради. Давлат бюджети қўшимча равишда салкам 3 миллиард сўм даромад олади.

Бу йил ғалладан ва пахтадан 1973 йил учун беш йиллик планда белгиланганидан ошадиган рекорд ҳосил олинди; чорвачилик ва деҳқончилик маҳсулотларини харид қилиш планлари ошириб бажарилмоқда. Бу — коммунистик партиянинг қишлоқ хўжалигини муттасил юксалтириш соҳасидаги йўли тўғрилигининг далилидир. Колхоз ва совхозлар ходимлари сабот билан қилган меҳнатнинг, бутун совет халқи қишлоқ хўжалигига кун сайин бериб турган ёрдамнинг натижасидир.

Фанни ривожлантиришда янги муваффақиятларга эришилди. Фан-техника революциясининг ҳозирги даврида фан ижтимоий ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш, коммунистик қурилиш суръатларини жадаллаштириш учун ҳал қилувчи аҳамиятга эгадир.

Комунистик партия КПСС XXIV съездининг халқ фаровонлигини муттасил юксалтириш тўғрисидаги қарорларини изчиллик билан амалга оширмоқда. Шу беш йилликда миллий даромаднинг бевосита аҳоли истеъмоли учун фойдаланиладиган улуши кўпайди. Ижтимоий истеъмол фондларини янада кенгайтириш — халқ маорифини, соғлиқни сақлашни, социал таъминотни ривожлантиришга катта катта маблағлар ажратилмоқда. Ишчи ва хизматчиларнинг иш ҳақи системали равишда оширилмоқда. 1973 йилда иш ҳақининг минимал миқдорлари кўпайтирилди. Мамлакатнинг бир қанча иқтисодий районларида ишлаб чиқариш тармоқларидаги ўртача ҳақ олаётган ходимларнинг ставкалари ва окладлари оширилди; саноатда тунги вақтда ишлаганлик учун устама ҳақ кўпайтирилди; ҳарбий хизматчилар оилаларини пенсия билан таъминлаш яхшиланди; ҳамма жойда ишловчи барча аёллар учун ҳомиладорлик ва туғиш отпускаси ҳақи меҳнат стажидан қатъий назар тўла иш ҳақи миқдорида белгиланди; бемор болани боқиш учун ҳақ тўланадиган кунлар кўпайтирилди.

Совет кишиларининг уй-жой шароитларини яхшилашни партия халқ фаровонлигини оширишнинг энг муҳим йўналишларидан бири деб ҳисоблайди. Шу беш йиллик даврида уй-жой қурилишига деярли 35 миллиард сўм ёки планда белгиланганидан 3 миллиард сўм кўп давлат маблағи сарф қилинди. Бу йил 11 миллиондан кўпроқ киши ўзининг уй-жой шароитларини яхшилайди.

Ана шуларнинг ҳаммаси аҳолининг ҳам пул даромадлари, ҳам реал даромадлари кўпайишига олиб боради. Беш йилликнинг ўтган уч йили мобайнида аҳолининг пул даромадлари 39 миллиард сўм, реал даромадлари эса 13,5 процент, жумладан шу йилнинг ўзида 4,5 процент ортади. Халқ истеъмол қиладиган моллар ишлаб чиқаришни кенгайтириш билан бирга аҳоли даромадларининг ортиши совет кишиларининг саноат ва озиқ-овқат маҳсулотларига бўлган эҳтиёжларини тўлароқ қондириш имконини беради. Уч йил ичида чакана товар обороти 20 процентдан зиёд, жумладан бу йил 5,4 процент кўпаяди.

СССР давлат бюджети 1973 йилда даромадлар бўйича 185,8 миллиард сўм миқдорида ёки планнинг 101,6 проценти миқдорида ва харажатлар бўйича 184,3 миллиард сўм ёки 100,9 процент миқдорида бажарилади. Даромадлар харажатлардан 1,5 миллиард сўм кўп бўлади.

СССРнинг 1974 йилги давлат бюджети, деди сўнгра докладчи, СССР Олий Советининг тасдиқлаши учун даромадлар бўйича 194,1 миллиард сўм ва харажатлар бўйича 193,9 миллиард сўм миқдорда тақдим этилади. Даромадлар харажатлардан 213 миллион сўм ортиқ бўлди.

Бюджет даромадлари бу йил бажарилиши кутилаётганига нисбатан 4,5 процент ортади. Социалистик хўжаликдан олинадиган тушумлар 176,4 миллиард сўм ёки бюджет жами даромадларининг 91 процентини ташкил қилади.

Социалистик хўжаликнинг фойдаси бир йил ичида 13,0 миллиард сўм кўпайиб, 104,2 миллиард сўмга етади. Бу маблағнинг 43,4 проценти корхоналар ва ташкилотларнинг техникани такомиллаштириш ва ишлаб чиқаришни кенгайтириш, ходимларни иқтисодий рағбатлантириш харажатларини қоплаш учун уларнинг ихтиёрига берилади. Фойдадан ва бошқа манбалардан иқтисодий рағбатлантириш фондларига ажратиладиган жами маблағ 20,9 миллиард сўм бўлади ёки бу йилгига нисбатан 9,3 процент ортади.

Аҳолидан олинадиган солиқлар ишловчиларнинг сонига ва иш ҳақи фондларига биноан, 16,7 миллиард сўм миқдорда белгиланди.

КПСС XXIV съезди қарорларига мувофиқ, 1974 йилда ойига 70 сўмгача бўлган иш ҳақидан олинадиган солиқларни бекор қилиш давом эттирилади ва иш ҳақининг минимал миқдорлари кўпайтириладиган ҳамда ўртача миқдорда иш ҳақи олувчи ишчи ва хизматчиларнинг янги, оширилган ставкалари ва окладлари белгиланадиган районларда ойига 71 сўмдан 90 сўмгача бўлган иш ҳақидан олинадиган солиқ ставкалари ўрта ҳисобда учдан бир ҳиссадан кўпроқ миқдорда камайтирилади. Халқ истеъмол қиладиган моллар ишлаб чиқариш билан шуғулланувчи косибчилик-ҳунармандчилик ишларида ва аҳолига хизмат кўрсатишда банд бўлган пенсионерлар, инвалидлар ва бошқа кишиларга солиқ соҳасида қўшимча имтиёзлар бериш ҳам кўзда тутилган.

КПСС XXIV съезди қарорларига биноан келгуси йилда аҳолининг турмуш даражасини юксалтириш соҳасида қуйидаги тадбирларни ўтказиш: Қозоғистон, Ўрта Осиё, Волга-Вятка райони, Поволжье, Ростов области, Донбасснинг ишлаб чиқариш тармоқларида иш ҳақи минимумини, ўртача иш ҳақи оладиган ишчи ва хизматчиларнинг ставкалари ва окладларини кўпайтиришни амалга ошириш ҳамда мамлакатнинг бир қанча бошқа районларида ана шу тадбирларни аста-секин амалга оширишга киришиш; ҳамма жойда бемор болани боқиш учун ҳақ тўланадиган кунларни кўпайтириш; инвалидларнинг ва боқувчисидан маҳрум бўлган оилаларнинг пенсияларини ошириш, кам таъминланган оилаларда болалар учун нафақа беришни жорий этиш кўзда тутилган; 1974 йил декабрида аҳолидаги давлат заёмлари облигациялари ҳақини муддатидан аввал тўлашга киришилади.

Беш йиллик планда совет халқи фаровонлигини ошириш соҳасида кўзда тутилган тадбирларни амалга оширишга келгуси йилда бир йил ҳисобига 15,8 миллиард сўм сарф қилинади, шундан 5,1 миллиард сўми 1974 йилдан амалга ошириладиган тадбирлар учун ажратилади.

Бюджет ҳисобидан, корхоналарнинг ўз маблағларидан ва банкнинг узоқ муддатли кредитлари ҳисобидан халқ хўжалигига сарфланадиган жамики маблағ 8,1 процент кўпайиб, 198,4 миллиард сўмга етади.

Социал-маданий тадбирлар учун бюджет ҳисобидан, корхоналар ва ташкилотларнинг маблағларидан салкам 90 миллиард сўм ёки бу йилгига нисбатан 4 процент кўп маблағ ажратилади.

Илмий-тадқиқотлар учун бюджетдан ва хўжаликнинг ўз маблағларидан бўладиган харажатлар 16,4 миллиард сўмга етади ва 5,9 процент кўпаяди.

СССРнинг 1974 йилги давлат бюджетида социалистик иқтисодий интеграцияни ривожлантиришнинг биргаликда ишлаб чиқилган комплекс программасини амалга ошириш асосида социалистик мамлакатлар билан қардошлик муносабатларини янада кўпроқ мустаҳкамлаш ўз ифодасини топади. Совет Иттифоқининг ривожланаётган давлатлар билан иқтисодий алоқалари ва муносабатлари кенгаймоқда. Капиталистик давлатлар билан компенсация асосида ўзаро манфаатли, узоқ муддатли, кенг кўламли иқтисодий ҳамкорликни кенгайтириш ҳам назарда тутилади. Планни бажариш давомида ташқи савдонинг самарадорлигини ошириш ва давлатнинг даромадларини кўпайтириш имкониятлари қидириб топилиши керак.

План билан бюджетнинг муваффақиятли бажарилиши КПСС XXIV съезди белгилаган программани амалга оширишга қўшилган муҳим ҳисса бўлади.

1974 йилги бюджетда экономикамизнинг пойдеворини ташкил қилувчи оғир саноатни янада ривожлантириш соҳасида халқ хўжалик плани лойиҳасида белгиланган тадбирларни пул билан таъминлаш учун зарур маблағлар кўзда тутилган, деб сўзини давом эттирди докладчи. 1974 йилда бюджетдан, хўжаликнинг ўз маблағларидан ва банк кредити ҳисобидан оғир саноатни пул билан таъминлаш учун 86,4 миллиард сўм ажратилади ёки шу маблағлар бу йилгига нисбатан 8,8 миллиард сўм кўпайтирилди.

Келгуси йилда техника тараққиётини жадаллаштиришни белгилаб берувчи тармоқлар — машинасозлик, қора ва рангли металлургия, химия, газ ва нефть химияси саноати анча ривож топади.

КПСС XXIV съездининг халқ истеъмол қиладиган молларни ишлаб чиқарувчи саноатни янада тезроқ ўстириш тўғрисидаги қарорига мувофиқ «Б» группаси тармоқларини илдам ривожлантириш мўлжалланмоқда. 1974 йилда «А» группа саноат маҳсулотини ишлаб чиқариш 6,6 процент ва «Б» группа саноати маҳсулотини ишлаб чиқариш 7,5 процент кўпаяди. Енгил саноат, озиқ-овқат саноати, маҳаллий саноатни ва аҳолига маиший хизмат кўрсатишни пул билан таъминлаш учун 1974 йилда 16 миллиард сўмдан кўпроқ маблағ ажратилади ёки бу соҳага ажратиладиган маблағ ўтган йилгидан 8,5 процент кўпайтирилади.

Саноат корхоналарининг фойдаси 63,4 миллиард сўм миқдорида ёки бу йилгига нисбатан 13,3 процент кўп миқдорда белгиланган. Маҳсулот таннархини камайтириш, ички хўжалик резервларини сафарбар қилиш, маҳсулот ишлаб чиқаришни кенгайтириш — фойдани кўпайтиришнинг асосий манбаидир.

1974 йил планида маҳсулотни жами кўпайтиришнинг 88 процентига саноатда меҳнат унумдорлигини ошириш йўли билан эришиш кўзда тутилмоқда. Кўмир ва ўрмон саноати, Рангли металлургия министрликларида эса маҳсулотни кўпайтиришнинг ҳаммаси меҳнат унумдорлигини ошириш ҳисобига тўла-тўкис таъминланиши лозим.

Меҳнатни нормаллашни яхшилаш замирида меҳнат унумдорлигини оширишнинг катта-катта резервлари бор.

Ишлаб чиқариш қувватларини ўз вақтида ишга тушириш ва уларни тезроқ ўзлаштириш, шунингдек, ишлаб турган ишлаб чиқариш қувватларидан фойдаланиш даражасини ошириш меҳнат унумдорлигини ўстиришнинг ва ишлаб чиқаришни кенгайтиришнинг муҳим резервидир.

Моддий чиқимларни тежаш ишлаб чиқариш самарадорлигини оширишдаги энг муҳим йўналишларнинг бири ҳисобланади.

Моддий бойликларнинг нормативдан ортиқча запасларини хўжалик оборотига киритиш ҳам халқ хўжалиги учун муҳим аҳамиятга эга.

Коммунистик партия ишлаб чиқариш самарадорлигини оширишнинг, аҳоли эҳтиёжларини янада тўлиқроқ қондиришнинг зарур шарти бўлган маҳсулот сифатини яхшилашга биринчи даражали аҳамият бермоқда.

Кейинги йилларда корхоналар ва министрликлар маҳсулот сифатини яхшилаш юзасидан бирмунча иш қилдилар, шунинг натижасида сифат белгиси қўйилган маҳсулот салмоғи кўпайди. Бироқ, ҳали ҳам кўпгина корхоналар белгиланган стандартларга ва истеъмолчиларнинг талабларига мос келмайдиган паст сифатли маҳсулотни ишлаб чиқармоқда.

Министрликлар ва идоралар СССР Министрлар Советининг қарорига мувофиқ ўз планларида ҳар бир корхона учун маҳсулот сифатини яхшилаш, олий категориядаги маҳсулотни кўпрок ишлаб чиқариш юзасидан конкрет топшириқларни кўзда тутишлари керак.

Транспорт ва алоқани пул билан таъминлаш учун бюджетда 17,6 миллиард сўм ёки бу йилгига нисбатан 9,3 процент кўп маблағ ажратиб бериш кўзда тутилган. Бу маблағлар транспортнинг ҳамма турларини техника билан таъминлашни яхшилашга, темир йўллар тармоғини кенгайтиришга, автомобиль йўлларини реконструкция қилишга ва янги йўлларни қуришга сарф қилинади. Алоқа, радиоэшиттириш ва телевидениени янада ривожлантириш ҳам кўзда тутилмоқда.

Коммунистик партия саноатни бошқариш формалари ва методларини такомиллаштириш, ишлаб чиқаришнинг самарадорлигини оширишдаги асосий шартларнинг бири бўлмиш ишлаб чиқаришни концентрациялашни кучайтириш йўлини изчиллик билан ўтказмоқда. КПСС Марказий Комитети билан СССР Министрлар Советининг ишлаб чиқариш бирлашмалари ва комбинатлари, бутуниттифоқ ва республика саноат бирлашмалари тузиш тўғрисидаги қарорини амалга ошириш бу вазифани ҳал этишга кўп жиҳатдан кўмаклашади. Бирлашмалар ва комбинатлар техника тараққиёти, ишлаб чиқаришни ихтисослаштириш ва кооперациялаш, моддий ва молия ресурсларидан рационалроқ фойдаланиш масалаларини тезроқ ва оперативроқ ҳал этиш имконини беради.

Ҳозирги вақтда саноатнинг айрим тармоқларида 1300 га яқин ишлаб чиқариш бирлашмаси муваффақиятли равишда ишлаб турибди. Министрликлар ва идораларнинг раҳбарлари саноатга саноат бирлашмалари ва комбинатлари орқали раҳбарлик қилишга қатъият билан дадилроқ ўта беришлари керак.

Қишлоқ хўжалигини юксалтириш вазифаси жуда муҳим умумхалқ иши бўлиб келди ва шундай бўлиб қолади, деб таъкидлади докладчи. Қишлоқ хўжалигини ривожлантириш соҳасида КПСС Марказий Комитетининг 1965 йил март пленумида ва шундан кейинги пленумларида партия ишлаб чиққан катта-катта тадбирлар изчиллик билан амалга оширилмоқда. Партиямиз Марказий Комитети ва унинг Сиёсий Бюроси, шахсан КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Л. И. Брежнев шу тадбирларни амалга оширишда бениҳоя донишмандлик ва қатъият кўрсатаётганликларини алоҳида таъкидлаб ўтиш керак.

1974 йилда бюджетдан ҳамда совхозларнинг ва бошқа давлат қишлоқ хўжалик корхоналарининг ўз маблағлари ҳисобидан қишлоқ хўжалигини ривожлантиришга 33,0 миллиард сўм ёки бу йилгидан 5,4 процент кўп маблағ ажратилади. Давлат ажратиб берадиган маблағлар совхозлар ва колхозларининг моддий-техника базасини янада мустаҳкамлашга ва қишлоқ хўжалиги меҳнатчиларини моддий рағбатлантиришни оширишга ишлатилади.

Қишлоқ хўжалигини ривожлантиришда капитал маблағлар муҳим ўрин олади. Бу маблағлар деҳқончиликни янги, янада мукаммал техника билан таъминлашга, элеваторлар, сабзавот омборлари, чорвачилик бинолари қуришга, совхозлар, колхозларнинг ва «Союзсельхозтехника» ташкилотларининг ремонт базасини мустаҳкамлашга сарф қилинади. Қишлоқ хўжалигига давлат берадиган жамики капитал маблағлар ҳажми салкам 11,6 процент кўпайиб, 18,4 миллиард сўмга етади.

1974 йилда қишлоқ хўжалигига анча серунум техникани, шунингдек минерал ўғитларни етказиб беришни кўпайтириш мўлжалланмоқда.

КПСС XXIV съезди директиваларига биноан, совхозлар янгича иш шароитларига аста-секин ўтказилмоқда. Ҳозирги вақтда 9000 тадан кўпроқ совхоз ва бошқа қишлоқ хўжалик корхоналари янгича шароитда ишламоқда. Хўжалик ҳисобига ўтказиш совхозларда қишлоқ хўжалик маҳсулоти етиштиришни анча тез кўпайтиришни рағбатлантиради, уларнинг экономикаси ва молиявий аҳволини мустаҳкамлашга ёрдам беради. 1974 йилда 5000 дан кўпроқ совхоз янгича иш шароитига ўтказилади, 1975 йилда эса ҳамма совхозларни хўжалик ҳисобига ўтказиш батамом тугалланади.

КПСС XXIV съезди қишлоқ хўжалигининг моддий-техника базасини мустаҳкамлашни қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг резервларини сафарбар қилиш билан, унинг самарадорлигини ошириш билан тобора кўпроқ даражада қўшиб олиб бориш вазифасини ўртага қўйди.

КПСС XXIV съезди қарорларига биноан, мамлакатимизда капитал маблағ сарфлашнинг жуда катта программаси амалга оширилмоқда, дейди сўнгра докладчи. Социалистик экономика ҳамма тармоқларини ривожлантириш, фан-техника суръатлари, совет халқининг турмуш даражасини янада ошириш кўп жиҳатдан қурувчиларнинг муваффақиятли ишлашига боғлиқ бўлади.

1974 йилда давлат капитал ишларини пул билан таъминлаш учун 90,4 миллиард сўм ёки бу йилгидан 6,7 процент кўп маблағ берилади.

Қурилиш самарадорлигини ошириш мақсадида 1974 йилда жами капитал маблағлар ҳажмининг 58,7 процентини ишлаб турган саноат корхоналарини реконструкция қилиш ва кенгайтиришга ажратиш кўзда тутилмоқда.

Уй-жой ва маданий-маиший қурилишга катта маблағ сарфланмоқда. 1974 йилда ҳамма манбалар ҳисобидан уй-жой қурилишига 14,9 миллиард сўм капитал маблағ сарф қилинади, шу туфайли жами саҳни 113,4 миллион квадрат метр бўлган уй-жой бинолари фойдаланишга топширилади.

1973 йилда қурилишдаги ишларнинг аҳволи бирмунча яхшиланди. КПСС Марказий Комитетининг 1972 йил декабрь пленуми йўл-йўриқларига биноан, министрликлар ва идоралар моддий ва молиявий ресурсларни ишга тушириладиган қурилишларга жамладилар, бир қанча объектлар қурилишини тезлаштирдилар, асосий фондларни ишга туширишни 1972 йилдагига нисбатан кўпайтирдилар. Бу гап, аввало, қора ва рангли металлургияга, энергетика ва алекрлаштиришга, минерал ўғит ишлаб чиқариш саноатига, ёқилғи тармоқларига, шунингдек енгил саноат ва озиқ-овқат саноатига тааллуқлидир.

Қурилиш муддатларини қисқартириш, капитал маблағларни ишга тушириладиган объектларга жамлаш, қурилиш ишларини яхшироқ ташкил этиш учун бундан буён ҳам қунт билан кураш олиб бориш зарур.

Асбоб-ускуналар сотиб олишга ажратилган маблағларни планлаштиришни ва улардан фойдаланишни такомиллаштириш капитал қурилишдаги муҳим масалалардан бири бўлиб қолмоқда. Министрликлар ва идоралар асбоб-ускуналарни ташиб келтириш муддатларини қурилишни бошлаш ва тугаллаш муддатлари билан, шунингдек уларни етказиб бериш ҳажмини ажратилган маблағлар билан ҳамиша ҳам мувофиқлаштириб олиб бормоқдалар, деб бўлмайди. Шунинг натижасида кўпгина қурилишларда анчагина миқдордаги асбоб-ускуналар тўпланиб қолмоқда, улар узоқ вақт монтаж қилинмай, маънавий жиҳатдан эскирмоқда, натижада капитал маблағларнинг самарадорлиги анча камаймоқда.

СССР Министрлар Совети министрликлар ва идоралар зиммасига ўрнатилмаган асбоб-ускуналарни монтаж қилиш учун топширишни тезлаштириш ва уларни ишга тушириш чораларини кўриш вазифасини юклади.

Меҳнат унумдорлигини ошириш капитал қурилишни жадаллаштириш ва яхшилашнинг катта резервидир. Беш йилликнинг ўтган йиллари мобайнида қурилишда меҳнат унумдорлиги 15 процент ошди. Аммо кўпгина қурилиш ташкилотлари беш йиллик планнинг ана шу муҳим кўрсаткичи юзасидан белгиланган топшириқларни қониқарсиз бажармоқда, қурилиш ишларини ва бинокорлик меҳнатини ташкил этишдаги катта-катта камчиликлар оқибатида шундай бўлмоқда; қурилиш машиналари ва механизмларининг бекор туришига йўл қўйилмоқда, бир қанча ишларда қўл меҳнатидан ҳамон фойдаланилмоқда. Шуларнинг ҳаммаси иш ҳақи фондларининг ортиқча сарф бўлишига ва қурилиш-монтаж ишларининг қимматлашиб кетишига олиб бормоқда.

СССР Министрлар Совети қурилиш министрликлари зиммасига меҳнат унумдорлигини ўстириш суръатларини ошириш, ишларнинг таннархини камайтириш ва белгиланган фойда планини бажариш учун қўшимча чоралар кўришни юклади.

КПСС XXIV съезди директиваларида қурилишнинг смета қимматини анча камайтириш кўзда тутилган. Бу кўрсатмаларни заказчи министрликлар ҳали ҳам суст бажармоқдалар. Министрликлар ва идоралар қурилишнинг смета қимматини камайтириш юзасидан белгиланган топшириқларни сўзсиз бажариш, лойиҳа ташкилотлари ишини анча яхшилашни таъминлаш чораларини кўришлари зарур.

Капитал маблағлар самарадорлигини ошириш учун қурилиш ташкилотларини планлаштириш ва иқтисодий рағбатлантиришнинг янги системасига ўтказиш муҳим аҳамиятга эга бўлади.

Янги шароитларда ишлаётган қурилиш ташкилотлари жами пудрат ишлари ҳажмининг учдан бир қисмидан кўпрогини бажариб бермоқдалар ва умуман ўз фаолиятларида анча юқори кўрсаткичларга эришмоқдалар.

КПСС Марказий Комитетининг 1965 йил сентябрь пленуми қарорлари асосида капитал қурилишда кредитнинг ролини ошириш зарур.

КПСС Марказий Комитети билан Совет ҳукумати тўққизинчи беш йилликнинг совет халқи турмуши моддий ва маданий даражасини анча ошириш соҳасидаги энг асосий вазифасини бажаришнинг муҳим шарти бўлган савдони ривожлантиришга катта эътибор бермоқдалар, деди докладчи.

Бу йил аҳолига саноат ва озиқ-овқат моллари, маданий-рўзғор ва хўжалик буюмлари сотиш сезиларли даражада кўпайди. Маиший хизматларнинг хилма-хил турлари ҳам кенг ривож топди. Ҳозирги вақтда уч юз мингдан кўпроқ фабрика, комбинат, устахона ва қабул пунктлари ана шундай хизмат кўрсатмоқда.

Янги йилда аҳолига зарур молларни ишлаб чиқариш ва сотишни янада кўпайтириш, маиший хизмат кўрсатишни кенгайтириш кўзда тутилади. Давлат ва кооператив савдоси чакана товар оборотининг умумий ҳажми 1974 йил учун 196 миллиард сўм миқдорида ёки 6,3 процент кўп қилиб белгиланди. Аҳолига бу йилдагига нисбатан 11,6 миллиард сўмлик кўп мол сотилади, давлат чакана нархларининг барқарор даражаси сақланади.

Савдо-сотиқни ривожлантириш учун йирик моддий ва молиявий ресурслар ажратилмоқда. Давлат ва кооператив савдосини пул билан таъминлаш учун беш йилликнинг уч йили мобайнида 10 миллиард сўмдан зиёд маблағ сарфланди. 1974 йилда давлат савдосини пул билан таъминлаш учун 2,9 миллиард сўм ёки бу йилдагига нисбатан 15,6 процент кўп маблағ ажратилмоқда.

Партия Марказий Комитети яқинда қабул қилган қарорида енгил саноат аҳоли учун ишлаб чиқараётган молларнинг сифати ва турини яхшилаш соҳасидаги ўз ишини ҳали ҳам секин қайта қураётганлигини кўрсатиб ўтди. Енгил саноат моллари билан, жумладан тикилган, трикотаж буюмлар ва пойафзал билан савдо қилишни ташкил этишда ҳам катта-катта камчиликлар бор.

КПСС Марказий Комитети СССР Енгил саноат министрлигига ва иттифоқдош республикалар Министрлар Советларига мавжуд камчиликларни тугатишни, корхоналарнинг ишини хилма-хил турдаги ва юксак сифатли моллар, айниқса энг яхши истеъмол сифатларига эга бўлган янги модали буюмлар ишлаб чиқаришни анча кўпайтиришга мослаб қайта қуришни таклиф этди.

Иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советлари КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг қарорларига мувофиқ аҳолига маиший хизмат кўрсатишни янада яхшилаш чораларини кўришлари, хизмат кўрсатиш соҳасини халқ хўжалигининг механизациялашган йирик тармоғига айлантиришлари лозим.

Ривожланган социалистик жамият ва фан-техника революциясининг ҳозирги шароитида халқ маорифи ва кадрларни тайёрлашнинг бутун системаси тобора катта аҳамият касб этмоқда. СССР Олий Совети 1973 йил июль ойида тасдиқлаган «ССР Иттифоқи за иттифоқдош республикаларнинг халқ маорифи тўғрисидаги конун асослари» бу системани ривожлантириш вазифаларини ҳал қилишда катта қадамдир.

Социал-маданий тадбирлар учун СССР давлат бюджетидан қилинаётган харажатлар тинмай ошиб бораётганлигида халқ бахт-саодати тўғрисида партия ва ҳукуматнинг ғамхўрлиги яққол намоён бўлмоқда. 1974 йилда ана шу тадбирлар учун давлат бюджетидан қилинадиган харажатлар 70.2 миллиард сўмни ташкил этади.

Бюджетда шаҳар ҳунар-техника билим юртлари ўқувчиларининг овқатланиши учун, беморларни амбулаторияда даволаган чоғда зарур дори-дармонлар, мактаблар қурилиши ва ускуналари учун, мактабларни ва даволаш муассасаларини хўжалик жиҳатидан сақлашни яхшилаш учун бўладиган харажатларнинг нормаларини оширишга 750 миллион сўм сарфлаш кўзда тутилди.

Умумтаълим мактабларига бўладиган харажатлар 9 процент кўпайтирилиб, қарийб 10 миллиард сўмга етади.

КПСС XXIV съезди қарорларига мувофиқ мамлакатимизда аҳолининг социал таъминотини ва социал страхованиесини ривожлантириш тадбирлари ўтказилмоқда. Бюджетда ана шу мақсадлар учун қилинадиган харажатларнинг умумий суммаси 28,4 миллиард сўм ёки шу йилдагига нисбатан 3,7 процент кўп қилиб белгиланди. Барча турдаги пенсияларни тўлаш учун бюджетдан 20,7 миллиард сўм, шу жумладан колхозчиларнинг социал таъминоти марказлаштирилган иттифоқ фондига 2.3 миллиард сўм ажратилади.

22.4 миллиард сўм миқдорида давлат социал страхование бюджети СССР давлат бюджетига қўшилди. Давлат социал страхование бюджети шу йилдагига нисбатан 5,1 процент кўпаяди. Социал страхование бюджети маблағлари ҳисобидан ишчилар ва хизматчиларга пенсия, нафақалар тўланади санатория ва курортда даволаниш ва дам олиш учун текин, имтиёзли путевкалар берилади.

КПСС XXIV съезди директиваларига асосан оила аъзосига тўғри келадиган ўртача даромад ойига 50 сўмдан ошмайдиган оилаларнинг болаларига 1974 йил 1 ноябрдан бошлаб нафақа тўлаш жорий этилади.

Коммунистик партия ленинча ташқи сиёсатни изчиллик билан ўтказа туриб, деди докладчи, КПСС XXIV съезди қабул қилган Тинчлик программасини амалга оширишда бу йил янги катта муваффақиятларга эришди. Жаҳонда кескинликни юмшаш жараёни рўй бермоқда, социал тузуми турлича бўлган давлатларнинг тинч-тотув яшаш принциплари қарор топмоқда.

Бироқ, реакцион империалистик доиралар жаҳоннинг турли районларида ўзларининг хатарли найрангларини давом эттирмоқда, халқаро вазиятни нормаллаштиришга тўсқинлик қилмоқда.

Бундай шароитда Коммунистик партия ва Совет ҳукумати Ватанимизнинг иқтисодий ва мудофаа қудратини мустаҳкамлашга доимо эътибор бермоқда. СССР давлат бюджетида мудофаа учун бўладиган харажатлар 17.6 миллиард сўм миқдорида белгиланди. бу эса бюджет барча харажатларининг 9,1 процентини ташкил этади.

КПСС XXIV съезди директиваларида, партия ва ҳукумат қарорига мувофиқ кейинги йилларда бошқариш структурасини ихчамлаштириш, аппаратнинг ортиқча ва параллел ишлаб турувчи бўғинларини тугатиш, бошқарув харажатларини қисқартириш соҳасида анча иш қилинди. Натижада уч йил мобайнида 2,8 миллиард сўм миқдорда маблағ тежаб қолинди. Бу маблағ халқ хўжалигини пул билан таъминлашга ва аҳоли турмушининг моддий даражасини оширишга сарфланди.

Бу йил бошқариш аппаратини янада такомиллаштириш ва арзонлаштириш тадбирлари амалга оширилди. Уч мингдан кўпроқ трест, идора ва аппаратнинг бошқа бўғинлари, олти мингдан зиёд ортиқча ва параллел ишловчи ташкилотлар, бўлимлар ва бошқа структурали бўлинмалар йириклаштирилди ва тугатилди. Хизмат енгил автомобилларидан фойдаланишни ва командировкалар учун бўладиган харажатларни тартибга солиш чоралари кўрилди.

Шу билан бирга СССР халқ контроли комитети билан СССР молия министрлигининг текшириш материаллари шундан далолат берадики, баъзи министрликлар ва идоралар бошқариш аппаратини такомиллаштириш ва унинг структурасини яхшилаш борасида ҳали етарли иш қилмаяптилар. Ўзларига қарашли корхоналарда штат-молия интизомига риоя қилиниши устидан тегишли назоратни таъминламаяптилар.

Совет Иттифоқи халқларининг метиндек бирлиги, уларнинг мустаҳкам дўстлиги ва ўзаро ёрдами — социалистик жамиятнинг буюк кучи, мамлакатимиз тараққиётининг қудратли омилидир.

Бу йил барча иттифоқдош республикалар ўз иқтисодий ва маданий тараққиётида янги, катта муваффақиятларга эришдилар, халк хўжалик планларининг асосий кўрсаткичларини ва зиммага олинган юксак социалистик мажбуриятларини муваффақиятли бажармоқдалар. Барча иттифоқдош республикаларнинг давлат бюджетлари даромадлар бўйича тўла ва ошириб бажарилади.

Иттифоқдош республикаларнинг бюджетлари СССР Давлат бюджетининг таркибий ва муҳим қисмидир. 1974 йилда бу бюджетлар 88.2 миллиард сўмни ташкил этади ёки шу йилдагига нисбатан 7.5 процент кўп бўлади. Иттифоқдош республикаларнинг давлат бюджетлари қуйидаги миқдорда лойиҳалаштирилмоқда:

	(миллион сўм)
РСФСР	47.798
Украина ССР	15.057
Белоруссия ССР	3.859
Ўзбекистон ССР	3.793
Қозоғистон ССР	5.965
Грузия ССР	1.624
Озарбайжон ССР	1.504
Литва ССР	1.763
Молдавия ССР	1.086
Латвия ССР	1.197
Қирғизистон ССР	1.046
Тожикистон ССР	912
Арманистон ССР	1.117
Туркманистон ССР	703
Эстония ССР	756

Иттифоқдош республикаларнинг давлат бюджетлари ва корхоналарнинг ўз маблағлари ҳисобидан халқ хўжалигига бўладиган харажатлар 10,3 процент ва 83,7 миллиард сўмни, шу жумладан, бюджетдан бўладиган харажатлар 40,5 миллиард сўмни ташкил этади. Иттифоқдош республикаларнинг халқ хўжалигига қиладиган харажатларида аҳоли учун моллар ишлаб чиқариш билан, маиший хизмат кўрсатишни кенгайтириш билан, уй-жой, коммунал ва маданий-маиший қурилишни амалга ошириш билан боғлиқ бўлган тармоқларни пул билан таъминлаш асосий ўринлардан бирини ташкил этади.

Республика ва маҳаллий органлар маориф ва маданиятни янада ривожлантириш, аҳолига медицина хизмати кўрсатиш даражасини ошириш соҳасида катта иш қилишлари лозим. Иттифоқдош республикаларнинг бюджетларида социал-маданий тадбирлар учун қилинадиган харажатлар 44,9 миллиард сўм миқдорида ёки шу йилдагидан 3,8 процент кўп кўзда тутилган.

Иттифоқдош республикаларнинг бюджетлари республика хўжалигидан келадиган тушумлар ва умумдавлат даромадларидан бўладиган ажратмалар ҳисобига зарур ресурслар билан тўлиқ таъминланмоқда.

1974 йилги бюджет билан бир қаторда ҳукумат, деди пировардида докладчи, 1972 йилги давлат бюджетининг ижроси тўғрисидаги ҳисоботни ҳам СССР Олий Советининг тасдиғига тақдим этди. Бюджет даромадлар бўйича 175,1 миллиард сўм ёки планнинг 101,0 проценти миқдорида ва харажатлар бўйича 173,2 миллиард сўм ёки 100,1 процент бажарилди, даромадлар харажатлардан 1,9 миллиард сўм ортиқ бўлди.

Коммунистик партия раҳбарлик қилаётган совет халқи ўз меҳнатига, беш йилликнинг учинчи, ҳал қилувчи йили план топшириқларини бажариш соҳасидаги ўз қаҳрамонона куч-ғайратларига мамнуният билан якун ясамоқда.

Биз 1974 йилда бунёдкорлик ишларининг, экономикани янада ривожлантиришнинг, халқ фаровонлигини юксалтиришнинг жуда катта программасини амалга оширишимиз лозим.

Партия, унинг ленинчи Марказий Комитети теварагида маҳкам жипслашган мамлакатимиз меҳнаткашлари КПСС XXIV съезди белгилаб берган йўлдан — ғолибона коммунистик қурилиш йўлидан дадил бормоқда. (Қарсаклар).

(ТАСС).

КЎПЛАБ МАҲСУЛОТЛАР

КПСС XXIV съезди қарорларини амалга ошириш учун бошланган Бутуниттифоқ социалистик мусобақасига қўшилиб баракали меҳнат қилаётган Тошкентдаги учинчи тегирмон заводи коллективи Ўзбекистон ССР Тайёрлаш министрлигига қарашли корхоналар ичида биринчи бўлиб ҳал қилувчи йил план-топшириғини муддатидан илгари ошириб бажарди. Корхонанинг меҳнатсевар ишчи-хизматчилари республикамиз пойтахтини ва Тошкент областининг шаҳарга яқин районлари аҳолисини сифатли ун маҳсулотлари билан таминлаш учун шижоат кўрсатиб ишлашди. Йилнинг ўтган ойлари мобайнида 42 минг 420 тоннадан зиёд сифатли ун етказиб берилди.

Завод ишчилари ҳал қилувчи йилнинг биринчи ва иккинчи кварталида қўлга киритган катта муваффақиятлари учун СССР Тайёрлаш министрлиги ва қишлоқ хўжалик ҳамда тайёрлов органлари ходимлари касаба союзи Марказий Комитетининг кўчма Қизил байроғи билан тақдирланди.

Завод коллективи ўз имкониятларини кўриб чиқиб, йил охиригача тағин планга қўшимча 5 минг 500 тонна ун етказиб беришга аҳд қилди.

(ЎзТАГ).

«СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ» ГАЗЕТХОНЛАРИГА

Қадрли газетхонлар!

Яна бир неча кунлардан кейин забардаст 1973 йилимиз билан хайрлашамиз. 1973 йил ҳаммамизга чексиз қувонч, улкан меҳнат зафарлари бахш этди, КПСС XXIV съезди тарихий қарорларини амалга оширишда, социалистик экономика ва маданиятимизни равнақ топтиришда буюк ғалабалар келтирди, жаҳонда тинчлик ишини мустаҳкамлаш йўлида миллион-миллион тараққийпарвар кучларга илҳом ва мадад бағишлади.

«Совет Ўзбекистони» газета редакцияси анъанага кўра мана шу табаррук онларда — ҳамма жойда 1973 йилги яратувчилик ишларига якун ясалиб, янги 1974 йилга қадам қўйилаётган, истиқбол режалари белгиланиб олинаётган шу кезларда ўз ўқувчилари билан яна бир бор маслаҳатлашиб, фикрлашиб олишни муқаддас бурчи деб ҳисоблайди. **Зеро ленинчи партиямизнинг энг кучли ғоявий қуроли бўлган совет матбуоти ўзининг бутун моҳият-эътибори билан халқ минбари, халқ ижодиётининг чашмаси, омма иродаси, фикри-зикри, ҳис-туйғуларининг жўшқин ифодачисидир. Шу боисдан ҳам омманинг фикр ва маслаҳатларини, таклиф ва мулоҳазаларини доимо билиб, ўрганиб бориш газетамиз ижодий коллективининг бутун фаолияти учун ниҳоятда зарурдир.**

Ҳурматли газетхонлар! «Совет Ўзбекистони»да эълон қилинган ва қилинаётган материалларнинг мундарижаси, мазмуни ҳақида, унда кўтариб чиқилаётган масалаларнинг моҳияти, ҳозиржавоблиги тўғрисида ўз фикрларингизни маълум қилсаларингиз ниҳоятда мамнун бўлур эдик. **Сизларга қайси мақолалар ва қандай мавзудаги материаллар кўпроқ манзур бўлади? Газетамиз саҳифаларида янгидан қандай бўлимлар ва рубрикалар очишимизни истайсиз?**

1974 йил КПСС XXIV съездининг тўққизинчи беш йиллик ҳақидаги Директиваларини бажаришда ҳал қилувчи йилдир. Шубҳасиз, республикамиз саноати, қурилиши, қишлоқ хўжалиги ва унинг энг салмоқли тармоғи бўлган пахтачилигимиз, шунингдек чорвачилик ва ғаллачилигимиз ҳамда бошқа соҳалар янада ривожланади. Фан, маданият, халқ маорифи, соғлиқни сақлаш соҳасида қилинадиган ишларнинг ҳажми ҳам катта. Газетамиз саҳифаларида бу масалаларни қандай тарзда ёритсак Сиз газетхонларга мақбул бўлади?

«Совет Ўзбекистони»нинг тематикаси кенг ва турли-тумандир. У бундан кейин ҳам **замонамиз кишиларини коммунистик руҳда тарбиялаб камол топтириш, аҳлоқ-одоб муаммоларига, марксча-ленинча назарияни, иқтисодий билимларни кенг пропаганда қилишга, илғор тажрибаларни умумлаштириш ва оммалаштиришга, хўжалик ва маданий қурилишга партия раҳбарлигини таъминлаш, коммунистларнинг етакчилик, авангардлик ролини ошириш масалаларига, санъат ва адабиёт соҳаларига эътиборни кучайтира боради.** Аммо, газетамиз саҳифаларида бу мавзуларнинг системали, ёрқин ва мазмунли ёритилишида бевосита сизларнинг актив иштирокингизга таянамиз.

Газетамиз редакцияси кенг меҳнаткашлар оммаси билан кундалик алоқаларини янада мустаҳкамлаб бориш учун янги йилда саноат корхоналари, колхоз ва совхозларда, ўқув юртлари, маданий-маиший муассасаларда газетхонлар конференцияларини, кўчма летучкаларни, ишчи ва колхозчи мухбирларнинг йиғилишларини ўтказиб беришни зарур деб ҳисоблайди. Шу билан бирга биз Сиз ҳурматли газетхонлардан газетамиз саҳифаларида меҳнаткашлар хатларидан фойдаланишнинг ҳозирги аҳволи тўғрисида қандай тасаввурга эга эканлигингизни билишни истардик.

Азиз дўстлар!

Газетамизга бўлган чуқур ҳурмат-эътиборингиз унинг тиражи йил сайин ошиб бораётганлигидан ҳам равшан билиниб турибди. Янги 1974 йилда «Совет Ўзбекистони» салкам 700 минг нусхада нашр этилади. Биз газетамизга кўрсатилаётган бу катта иззат-ҳурматлари, чексиз садоқат ва ишончлари учун барча газетхонларимизга чуқур миннатдорчилик изҳор этамиз ва уларнинг Ватанимиз бахт-саодати йўлида қилаётган яратувчилик ишларида янгидан-янги зафарлар тилаймиз!

СОВЕТЛАР МАМЛАКАТИДА

ЮҚОРИ БАҲО БИЛАН

КУСТАНОЙ. «Кустанайтяжстрой» трестининг коллективи Кустаной камволь-газлама пардозлаш фабрикаси қурилишининг биринчи навбатини тамомлади. Фабрика йилига саккиз миллиард метр газлама ишлаб чиқариш қувватига эга, янги корхонани фойдаланишга топшириш актини имзолаган давлат комиссияси қурувчиларнинг ишига юқори баҳо берди.

Корхонанинг барча цехларида ишлаб чиқариш операцияси бирданига олиб борилади. Ишчи ва хизматчилар ҳозирданоқ «Ёшлик», «Кустанайская» ва бошқа номда костюмбоп газламалар ишлаб чиқара бошладилар. Келгуси йили кустанойчи тикувчилар савдо шохобчаларига камида ўн олти миллион метр юқори сифатли газлама жўнатадилар.

МЕҲНАТ ҒАЛАБАСИ

Украина республикасининг қишлоқ хўжалик меҳнаткашлари зиғирпоя етиштириш ва тайёрлашни кўпайтириш учун мусобақалашиб, бу экиндан мўл ҳосил олдилар ва давлатга 115 минг тонна зиғир сотдилар. Бу халқ хўжалик планидагидан анча кўпдир.

Давлатга зиғир сотиш давом этмоқда.

Республика зиғиркорлари ҳозирги кунда 1974 йилда зиғирдан юқори ҳосил етиштириш юзасидан қизғин кураш олиб бормоқдалар.

ИШЧИ ПОСЁЛКАСИ ЎҚИМОҚДА

Бутуниттифоқ беш йиллик зарбдор қурилиши ҳисобланган Тўхтағул ГЭСининг ишчиси Татьяна Окорокова инженер бўлиб қолди. Фрунзе политехника институти филиалининг энг яхши битирувчиси бўлган бу аёл ишлаб чиқаришнинг асосий бўлимларидан бирига ишга юборилди.

Бундан ўн йил илгари Қоракўл ишчилар посёлкасида ташкил этилган институтнинг филиалини 750 га яқин ёш гидросоз тамомлаб чиқди. Улардан кўпчилиги бригада, участкаларнинг бошлиқлари бўлиб, корхона коллективига бошчилик қилишмоқда.

Тянь-Шань тоғлари ён бағрида қад ростлаган Қоракўл посёлкасини студентлар посёлкаси деб аташади. Бу ерда политехника институтининг филиалидан ташқари кечки қурилиш техникуми, ишчи ёшлар мактаби ҳам ишлаб турибди. (ТАСС).

РЕКЛАМА ва ЭЪЛОНЛАР

ГРАЖДАНЛАР ДИҚҚАТИГА!

ТОШКЕНТ ШАҲРИДА АҲОЛИНИ ИШГА ЖОЙЛАШТИРИШ ВА ИНФОРМАЦИЯ БЮРОСИ ИШЛАБ ТУРИБДИ.

БЮРО ИХТИЕРИДА ТОШКЕНТ ШАҲРИДАГИ КОРХОНАЛАР, ҚУРИЛИШЛАР ВА ТАШКИЛОТЛАРНИНГ ИШЧИЛАР, ИНЖЕНЕР-ТЕХНИК ХОДИМЛАР ВА ХИЗМАТЧИЛАРГА БЎЛГАН ЭҲТИЕЖЛАРИ ҲАҚИДА БАРЧА МАЪЛУМОТЛАР МАВЖУД.

Бюро ёрдамида сиз тезлик билан ишга жойлашишингиз мумкин.

БЮРО ЕЛҒИЗ ГРАЖДАНЛАРНИ ШАҲАРДАГИ БИР ҚАТОР КОРХОНАЛАР ВА ҚУРИЛИШЛАРГА ИШГА ЖОЙЛАШТИРАДИ, ЕТОҚХОНА ВА ПРОПИСКА БИЛАН ТАЪМИНЛАЙДИ.

В. П. ЧКАЛОВ НОМИДАГИ ТОШКЕНТ АВИАЦИЯ ЗАВОДИГА

газ пайвандчилар, асбоб-ускуналар ремонти бўйича слесарлар; кесувчи-слесарлар, йиғувчи-слесарлар, водопроводчи-слесарлар; токарлар, фрезерчилар, колипчилар, парчинловчи-йиғувчилар, электромонтёрлар, револьвер-станокда ишловчи токарлар, моделчилар, метални термик усул билан ишловчилар; штамповкачи-темирчилар, иситувчилар, пармаловчилар, йўнувчилар, сувоқчилар, бетончилар, ғишт терувчилар, бўёқчилар, дурадгорлар, юк ташувчилар, ёрдамчи ишчилар, шофёрлар, вахтёрлар, ошпазлар, идиш-товоқ ювувчилар

КЕРАК

ИШ ҲАҚИ: ишбай-мукофотли, вақтбай-мукофотли, қўшимча иш ҳақи районкоэффициентидан 15%, план бажарилганлиги учун 60% ойлик мукофоти.

Елғиз кишилар яхши жиҳозланган ётоқхона билан таъминланадилар. Совет Армияси сафларида хизмат қилиб қайтиб келганлар учун қуйидаги имтиёзлар берилади: 50 сўм миқдорида бир йўла пул ёрдами; меҳнат фаолиятининг дастлабки 6 ойи давомида кунига бир маҳал текин тушлик овқат берилади; ётоқхонада яшовчи ёлғиз кишилардан дастлабки 6 ой мобайнида ҳақ олинмайди. Етоқхонада яшовчи кишиларга турмуш қурганидан кейин бир йил ичида оилаликлар ётоқхонасидан бир хона ажратиб берилади.

Заводда техника-ишлаб чиқариш ўқуви кенг йўлга қўйилган.

Ишлаб чиқариш ихтисосига эга бўлмаган шахслар юқорида айтиб ўтилган барча ихтисослар бўйича 2 ойдан 6 ойгача муддат билан шогирдликка қабул қилинадилар.

Ўқувчилар ўқиш даврида 40 сўмдан 70 сўмгача миқдорда стипендия билан таъминланадилар.

Завод қошида қуйидаги ўқув юртлари мавжуд: Тошкент политехника институти самолётсозлик факультетининг кечки бўлими, Тошкент авиация техникумининг кечки бўлими, сменали кечки ишчи-ёшлар мактаблари, шунингдек турли спорт секцияларига эга бўлган спорт базаси, курорт-шаҳарчалари ва дам олиш уйлари, шифохоналар ва болалар муассасалари.

МУРОЖААТ УЧУН АДРЕСЛАР:

БЮРОНИНГ МАРКАЗИЙ ПУНКТИ — Пролетар кўчаси, 4-уй, 3-подъезд, 5 «а»-хона.

ЛЕНИН районн — Т. Шевченко кўчаси, 56-уй;
ҲАМЗА райони — М. Ҳасанова кўчаси, 3-уй;
КУЙБИШЕВ райони — К. Маркс кўчаси, 59-уй;
ОКТЯБРЬ райони — У. ЮСУПОВ кўчаси, 3-уй;
СОБИР РАҲИМОВ райони — Қорасарой кўчаси, 270-уй;
ЧИЛОНЗОР райони — «Чилонзор» массиви, 2-квартал, 53-уй;
ФРУНЗЕ райони — Ш. Руставели кўчаси, 62-уй;
КИРОВ райони — Энгельс кўчаси, 98-уй;
СЕРГЕЛИ райони — Спутник шаҳарчаси, Совет Армияси майдони, район ижроия комитети, 4-хона.

АХБОРОТ

ҚИШЛОҚЛАРДАН ЁЗАДИЛАР

БАҒДОД. «Қизил Ўзбекистон» колхози кўп тармоқли хўжаликлардан бири. Колхозда ҳаваскорлар ансамбли ташкил этилган. Унга Аъзамжон Йўлчиев раҳбарлик қилмоқда. Яқинда колхоз ҳаваскорлари район кўригида ранг-баранг программали концерт номерлари кўрсатиб, юқори баҳо олишди. Айниқса, улар ижросида айтилган «Наво» мақоми жюри аъзолари диққатини тортди. Мақомчилар Фарғона область кўригида иштирок этадиган бўлдилар.

И. ШВАРЦМАН.

☉

ИЗБОСКАН. Лўғимбек қишлоғидаги турна қатор бинолар сафига яна бир кўркам иморат қўшилди. Янги бино пештоқига йирик ҳарфлар билан «Колхоз шифохонаси» деб ёзилган. Охунбобоев номли колхоз марказида қад кўтарган шифохонага қишлоқ бинолари область кўригида биринчи ўрин берилди. Шифохонада қишлоқ меҳнаткашларига медицина хизмати кўрсатиш учун барча шарт-шароитлар муҳайё. Хоналар замонавий медицина асбоб-ускуналари билан жиҳозланган.

Қ. ХОЛМАТОВ.

☉

УЙЧИ. Норин дарёсининг соҳиллари туташди. Илгари «Гулистон» шоличилик совхозига бориш учун қайиқ ёки паромдан фойдаланишга тўғри келарди. Вақт ва меҳнат беҳуда сарфланарди. Шўх оқар Норинга кўприк солиб, қишлоқ аҳолисини узоғи яқин, қийинини осон қилишда Наманганлаги 31-қурилиш бошқармаси коллективи жонбозлик кўрсатди. Кўприк қурилиши олти ойда ниҳоясига етказилди. **А. ШЕРБОЕВ.**

☉

УЛФАТБИБИ. Ленин номли колхоз марказини шаҳарчага қиёс қилгулик. Кейинги йилларда бу ерда кўп қаватли клуб биноси тикланди. Бир йўла 1800 ўғил-қизни бағрига олувчи мактаб биносида ёшлар билим олмоқдалар. Болалар боғчаси, қишлоқ касалхонаси ҳам кўзга кўринарли ерга жойлашган. Ошхоналар, алоқа бўлими, новвойхоналар, кутубхона, маиший хизмат кўрсатиш комбинати бинолари ҳам Улфатбиби қишлоғининг кўркига-кўрк қўшиб турибди. Шу кунларда отахонлар чойхонасининг қурилиши ниҳоясига етказилмоқда.

М. АЛОБОЕВ.

* * *

Редакциямизга шунга ўхшаш хат-хабарлар келиб турибди. Жумладан, Самарқанддан **Ф. ЭШҚУВВАТОВ, А. РАХМАТОВ, А. ИБРОҲИМОВ, Б. ИМОМОВ, М. РАХМАТОВ,** Қашқадарё областидан **А. ЯҲЕЕВ, А. КАРИМОВ,** Андижон областидан **А. ВАҲОБОВ, М. АЛИЕВ,** урганчлик **Ф. ХУЖАЕВ,** ҚҚ АССРдан **Т. АЛЛАБЕРГАНОВ, Т. БОЗОРБОЕВ,** Фарғона областидан **Ғ. АБДУЛЛАЕВ,** наманганлик **Қ. ТУРАЕВ,** хивалик **К. МАТКАРИМОВ,** сирдарёлик **А. СУЛТОНОВ,** тошкентлик **С. ҚУРБОНОВ,** челябинсклик **А. КРОХИН,** косонлик **Н. АЛЕРОВ**лар ҳам қизиқарли хабарлар йўллашган.

БУГУНГИ ТОШКЕНТ.

Г. Эгамбердиева фотоси.

КАМЁБ ИСТЕЪДОД

БИЗНИНГ КАЛЕНДАРЬ

Москва. 1923 йилнинг декабри... Катта академик театр биносида таниқли бир рус шоирининг эллик йиллиги нишонланяпти. Маърузалар, табриклар, телеграммалар... Мана, ниҳоят саҳнага арман ошуғи чиқди. У камон жўрлигида Саёт—Навонинг рус тилига юбиляр таржима қилган шеърини куйлади. Сўнгра ошуқ арман халқ миллий чолғу асбоби — камонни ўз халқи миннатдорчилигининг изҳори сифатида таъзим билан шоирнинг пойига қўйди. Залда гулдурос олқиш янгради. Ундан кейин Арманистон Халқ Комиссарлари Советининг юбилярга Арманистон халқ шоири деган юксак унвонни бериш ҳақидаги фармони ўқиб эшиттирилди...

Фақат ўз халқининггина эмас, балки қардош халқларнинг ҳам шу қадар ҳурматини қозонган бу шоир— улкан истеъдод эгаси Валерий Яковлевич Брюсов эди.

У 1873 йилнинг 13 декабрида Москвада дунёга келди. Отаси даврининг инқилобий йўналишдаги зиёлилари билан яқин алоқада бўлган киши эди. «Отамнинг ёзув столи тепасида, —деб эслайди ўзининг «Қисқача таржимаи ҳоли»да Валерий Яковлевич, —Чернишевский ва Писаревнинг портрети доимо осиғлиқ турарди. Қисқаси мен болалигимданоқ материализм ва атеизм принциплари асосида тарбия топдим».

Шоирнинг ҳаёти ташқи ҳодисаларга, тафсилотларга унчалик бой эмас. Бу —аввало ўз касбининг қизиқишлари билан яшалган курашларга тўла ҳаёт эди.

Саккиз яшарлигидаёқ шеър машқига киришган ёш Брюсов дастлаб символизм оқимига мансуб шоир сифатида танилди. 1904—1909 йилларда эса у рус символистларининг асосий матбуот органи бўлмиш «Веси» журналига муҳаррирлик қилди. Бу даврларда Брюсов бир неча шеърий тўпламлар чиқарди. Лирик қаҳрамони барча даврлар учун ҳам лирик қаҳрамон бўла оладиган юксак савияли шеърлар яратди. 1906 йилда унинг «Гултож» тўпламига тақриз ёзган Александр Блок шоирга шундай баҳо беради: «Шеърни тоблай билган Брюсов ғояларни ҳам ёйилиб, эриб кетишига йўл қўймай, тоблай олади. Бу —катта шоирга хос белгидир. Брюсов шеърлари— ҳамма вақт равон, дона-дона, тугалланган». Дарҳақиқат, Брюсов шеърлари композицион яхлитлиги, фикрий оқим йўналишининг изчиллиги, тасвирининг ғоят аниқлиги, сайқалининг тугаллиги билан ажралиб туради. Улардаги ўзига хос тантанавор— улуғворлик руҳи, жўшқин нотиқона пафос эса Брюсов шоирлик истеъдодининг том маънода улканлигини яна бир бор тасдиқловчи хусусиятдир.

Лекин Брюсовнинг дастлабки эстетик қарашлари хато йўналишда эди. У адабиётнинг партиявийлиги принципини бошда тўлиқ англаб етолмади. Биринчи жаҳон урушига ҳам дастлаб нотўғри муносабатда бўлди. «Русские ведомости» газетасининг ҳарбий мухбири бўлиб фронтга кетди. Аммо бир мунча муддатдан кейин Брюсов бу империалистик урушнинг моҳиятини англаб етди ва социал-шовинистлар билан бутунлай алоқани узди. У рус адиблари орасида биринчи бўлиб, урушга қарши ҳаракатлари учун буржуа матбуотининг хуружига учраган Максим Горькийни ёқлаб чиқди, унга хат ёзиб, сонет бағишлаб ҳамдердлик билдирди, улкан пролетар адибининг бу урушга бўлган муносабатини қўллаб-қувватлади.

Улуғ Октябрь инқилобини шоир қувонч билан кутиб олди. Унинг «Сўнгги орзулар», «Шундай кунларда», «Лаҳза» сингари тўпламларидаги шеърлари бунга яққол далилдир. «Ўроқ ва Болға» шеърида муаллиф Совет давлати гербини меҳнат, бирдамлик, кураш ва фикрий интилишлар тажассумининг рамзи сифатида куйлайди. Унинг «Учинчи куз», «Меҳнат», «Ленин» каби шеърлари рус совет пролетар адабиётининг классик асарлари сифатида ҳанузгача шуҳрат қозониб келмоқда. Қисқа қилиб айтганда, Брюсовнинг инқилобдан кейинги шеъриятида уч буюк мавзу —Ватан, халқ ва инқилоб мавзуи бирбирига сингиб кетди, бири-бирини тўлдирди, ривожлантирди ва такомиллаштирди.

Валерий Брюсов янги тузумнинг дастлабки кунлариданоқ коммунист —шоир, Ватанининг содиқ фарзанди, чин граждани сифатида инқилоб ғалабаларини сақлаб қолиш ва совет тузумининг равнақи йўлида фидокорона кураш олиб борди; халқ маорифи комиссарлигининг турли органларида ишлади, мамлакатдаги маданий қурилиш жараёнларида фаол иштирок этди. Унинг ташаббуси билан Москвада олий адабиёт институти ташкил этилди. Шоир умрининг охиригача шу институтда ректорлик қилди, унинг ва Москва Давлат университетининг энг кучли профессорларидан бири бўлиб қолди.

Брюсов, ёш адабиётчиларга қомусий билим бериш зарур, деб ҳисоблар эди. Мисли кўрилмаган ақлий қобилиятга эга бўлган шоир ва профессор бу икки олий ўқув юртида юнон ҳамда лотин адабиётлари тарихи, рус адабиёти тарихи, шеър қомуси, ҳинд —Европа тилларининг қиёсий грамматикаси, лотин тили грамматикаси, адабиёт назарияси, ҳатто математика тарихи каби фанлардан лекциялар ўқиди. Унинг лекцияларига фақат бошқа курслар студентларигина эмас, балки бутунлай бошқа соҳалардаги, чунончи, тарих ва табииёт соҳасидаги профессорлар ҳам катта қизиқиш билан қатнашар эдилар. Зотан, шоирнинг қомусий билим эгаси эканлигини англаган Максим Горький 1917 йилдаёқ уни ҳақли равишда «Русиянинг энг маданий ёзувчиси», деб атаган эди.

Валерий Брюсовнинг адабий мероси бой ва кўп қирралидир. У шеър ва поэмалар билан бир қаторда талай насрий асарлар ҳам яратди, адабиётшуносликка оид кўламли назарий мақолалар ёзди. Хусусан, унинг шеърият назариясига доир кўпгина тадқиқотлари ҳанузгача ўз кучини йўқотган эмас. Айни пайтда, шоирнинг лотин, немис, арман, инглиз, латиш, француз, украин, юнон ва бошқа тиллардан таржималари рус совет адабиётининг бойишида ўзига хос ҳисса бўлди. Шоир номининг рус таржимонлари алломаларидан бири сифатида, Жуковский, Гнедич, Пушкин, Лермонтов, Лозинскийлар қаторида тилга олиниши бежиз эмас. Брюсовнинг Вергилий, Беранже, Гюго, Шенье, Мюссе, Бодлер, Байрон, Верхарн, Роллан каби даҳо санъаткорлар шеъриятидан қилган таржималари шеърий таржиманинг юксак намуналаридир. Айниқса, унинг арман тилини махсус ўрганиб, арман шеъриятидан қилган таржималари рус ва совет китобхонлари учун қадимий ҳамда гўзал арман маданиятини янгитдан кашф этди. Арман классиклари —Саёт-Наво, Ованес Туманян, Аветик Исаакян, Ваан Терян сингари шоирлар шеърларининг ўзбек тилида жаранглаши ҳам Брюсов туфайлидир.

Уч инқилобнинг шоҳиди бўлган Валерий Брюсов оғир касалликдан сўнг 1924 йилнинг 9 октябрида вафот этди. Унинг ҳаёт йўли— жаҳон маданияти чўққиларини эгаллашга интилган улкан рус шоирининг ҳеч қачон тарихда ўчмайдиган ёрқин йўлидир. У ҳақиқатан ҳам рус шеъриятининг камёб истеъдодлари қаторида жаҳон адабиёти тарихидан муносиб ўрин олишга лойиқ санъаткордир.

Абдулла ШЕР.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

БИРИНЧИ ПРОГРАММА. 12.30— МОСКВА. 18.00 — ТОШКЕНТ. 18.05 — Мультфильм. 18.15 — «Ахборот». 18.30 — МОСКВА. **Футбол: «ТОТТЕНХЭМ» (Англия) — «ДИНАМО» (Тбилиси).** 20.00 — Миллионлар ленинча университети. 20.30— ТОШКЕНТ. Шеърият мухлисларига. 20.40 — «Ахборот». 21.00 — Концерт. 23.00—МОСКВА. «Вақт». 23.30 — Фигурали учиш бўйича халқаро мусобақалар. ИККИНЧИ ПРОГРАММА. 18.00 — МОСКВА. 18.30 — ТОШКЕНТ. 18.50 — Ўқувчилар учун кўрсатув. 19.20— Стандарт ва сифат. 19.50 — Ўн минут музика. 20.00 — **Освенцим хотиралари** (адабий театр). 20.30— МОСКВА. Концерт. 20.50 — **Баҳорнинг ўн етти лаҳзаси** (бадиий фильмнинг 12-серияси). 22.00 — ТОШКЕНТ. «Здоровье». 22.30 — **Қизжибек** (бадиий фильмнинг 2-серияси). УЧИНЧИ ПРОГРАММА. 19.00 — Тошкент янгиликлари. 19.15 — Бадиий фильм. 20.40 — Беш йиллик маршрутлари бўйлаб. 21.00 — Ҳужжатли фильм.

ТЕАТР

НАВОИЙ НОМЛИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК КАТТА ТЕАТРИДА — 13/XII да **Дон Жуан,** 14/XII да **Майсаранинг иши.**

ҲАМЗА НОМЛИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК ДРАМА ТЕАТРИДА — 13/XII да **Мирзо Улуғбек,** 14/XII да **Бой ила хизматчи.**

МУҚИМИЙ НОМЛИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ МУЗИКАЛИ ТЕАТРИДА — 13/XII да **Лайли,** 14/XII да **Ажаб савдолар,** 15/XII да **Жумагул.**

ҲАМЗА НОМЛИ ЛЕНИН ОРДЕНЛИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК ДРАМА ТЕАТРИДА

ТЕЗ КУНДА

ЯНГИ СПЕКТАКЛЬ

В. РОЗОВ асари, **Қ. Мирмуҳамедов** таржимаси.

«ОҚШОМДАН ТУШГАЧА»

(3 пардали комедия)

Саҳнага қўювчи режиссёр — **Б. ЙЎЛДОШЕВ.**

Режиссёр ёрдамчиси — **М. АЗИМОВ.**

Рассом — **У. САЙДАЛИЕВ.**

СПЕКТАКЛДА: СССР халқ артисти, СССР Давлат мукофоти ва Ҳамза номли Ўзбекистон ССР давлат мукофоти лауреати **Олим ХУЖАЕВ,** Ўзбекистон ССР халқ артисти, СССР Давлат мукофоти, Ҳамза номли Ўзбекистон ССР давлат мукофоти лауреати **С. ТАБИБУЛЛАЕВ,** Ўзбекистон ССР халқ артисти **Э. МАЛИКБОЕВА,** Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артистлар **О. ЮНУСОВ, Т. АЗИЗОВ, Т. ТОЖИЕВ,** артистлар **Н. АЛИМОВ, Р. АҲМЕДОВА, Д. ИСМОИЛОВА, Д. ИБРОҲИМОВА, Ҳ. НУРМАТОВ, Д. ЗОКИРОВ, М. АЗИМОВ**лар қатнашадилар.

КИНО

Муҳаббат алангаси (2 серия)— «ТОШКЕНТ СОВЕТИНИНГ 50 ЙИЛЛИГИ», САНЪАТ САРОЙИ, «ЧАЙКА», «СПУТНИК», «МОСКВА» (кундуз ва кечқурун).

Қаллоб Цеплис — **«ЎЗБЕКИСТОН», «КЎКЧА», «ДРУЖБА»** (кундуз ва кечқурун).

Дайди — НАВОИЙ номли (кундуз ва кечқурун).

Эҳтиром ташрифи — **«ВОСТОК»** (кундуз ва кечқурун).

Фантомас — **«МИР»** (кундуз ва кечқурун).

Алиби учун ярим миллиард — С. РАҲИМОВ номли, ҲАМЗА номли (кундуз ва кечқурун).

Сангам — Ғ. ҒУЛОМ номли (кундуз ва кечқурун).

МУҚИМИЙ НОМЛИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ МУЗИКАЛИ ТЕАТРИДА

15—16 ДЕКАБРДА

ЯНГИ СПЕКТАКЛЬ

Собит **РАҲМОН** асари. Эмин **СОБИТ** ўғли музикаси. **Н. АЛИЕВА** таржимаси.

«ҲИЖРОН»

2 парда, 8 кўринишли музикали комедия.

ПОСТАНОВКАЧИ РЕЖИССЁР — СССР халқ артисти, СССР Давлат мукофоти ва Ҳамза номли Ўзбекистон ССР Давлат мукофоти лауреати **Р. ҲАМРОЕВ.**

Дирижёр — Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист **Н. ХАЛИЛОВ.**

Рассом — **А. ОЛЛОБЕРГАНОВ.**

Балетмейстер — **Ю. ИСМАТОВА.**

Концертмейстер — **А. Б. МАЛИНА.**

Режиссёр ассистенти — Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист **С. ПУЛАТОВ.**

ҚАТНАШАДИЛАР:

Ҳижрон — **Н. ПУЛАТОВА;**
Урхон — **Ш. РАСУЛОВ;**
Метуш — **Ф. АҲМЕДОВ;**
Фоти — Ўзбекистон ССР халқ артисти **О. ФАЕЗОВА;**
Дадашбола — Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист **С. ПУЛАТОВ;**
Болавой — **Т. АБДУВОҲИДОВ;**
Қизбоши — **Р. ТУРАЕВА;**
Чарлистон — **Ю. ИСМАТОВА.**

СПЕКТАКЛЬ КЕЧ СОАТ 7 ЯРИМДА БОШЛАНАДИ.

Билетлар сотилмоқда.

ШАХМАТ

СЎНГГИ ЎЙИНЛАР

Марказий «Пахтакор» стадионидаги республика шахмат клубига киришингиз билан кўзингиз қўш жадвалга тушади. Бирининг катаклари тўлган. Иккинчисида ҳали бўш хоналар бор. Унинг ёнида нуроний бир кишининг портрети осиғлиқ. У киши мухлисларга танишлик — Азмиддин Хўжаев. Унинг хотирасига бағишлаб ўтказилаётган иккинчи турнирда устоз ниятлари қисман бўлсада, рўёбга чиқяпти.

Мусобақанинг еттинчи турида энг ёш иштирокчилар Аъзамов билан Логиновнинг баҳси томошабинларда катта таассурот қолдирди. Оқ доналар ҳаракатига раҳбарлик қилган Аъзамов олтинчи юришни тугатиб, одатдагидек қаттиқ «жанг»га тайёр эканлигини билдирди. Гоҳ у, гоҳ бу томоннинг пиёдалари сафдан чиқа бошлади. Фарзинлар урушиб кетганлигига қарамай, қора шоҳ «қароргоҳи»да безовталик ҳукм сурради. Аъзамов ногоҳ тахтанинг бошқа томонида фаолликка ўтди. Бу рақибни анча чалғитиб қўйди. 64 катакдаги доналар ҳаракатини назорат қилиб туриш Логиновга қийин бўлди. Охири чарчаб, қаршиликни тўхтатди.

Саккизинчи турда ҳамманинг диққат-эътибори москвалик халқаро гроссмейстер А. Лейн билан чортоқлик врач А. Адашев учрашувида бўлди. Ўйин ўрталарида бироз устун келган гроссмейстер бир сипоҳини қурбон қилиб, қора шоҳ «қалъа»сини нишонга олди. Вакилимизнинг аҳволи чинакам танг эди. У нафис йўллар билан таҳликаларни бартараф қилди. Бироқ, чарчаб қолдими, бир сипоҳини бериб, меҳнатларини зое кетказди.

Тўққизинчи тур ўйинлари орасида тошкентлик Борисенко билан одессалик Подгаец олишуви ҳар жиҳатдан алоҳида ўрин тутди. Одатда Борисенкога қарши қора доналарда ўйнайдиган мастерлар, ҳатто гроссмейстерлар ҳам бироз чўчишади. Подгаец бир пиёданинг ўрнига сипоҳларини фаоллаштириб олса-да, имкониятларни тенглаштириш йўлини тополмади. Ўйин унинг қўли паст ҳолда кечиктирилди. Шу куни Григорьян Кақагелдиевни, Қаюмов Цешковскийни ютди.

Мусобақанинг 10-13 турида ҳам ажойиб услубда ўйналган партиялар талайгина бўлди. Ҳозирча халқаро мастер Подгаец 9, гроссмейстер Лейн 8,5. Маслов билан Борисенко, шунингдек, тошкентлик Аъзамов билан Қаюмовлар ҳам 8 тадан очко билан олдинда туришибди. Хотиравий турнир бугун ниҳоясига етади.

М. МУХИДДИНОВ,
Мусобақа бош судьяси.

Редактор **М. ҚОРИЕВ.**

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ Орган ЦК Компартии Узбекистана, Верховного Совета и Совета Министров Узбекской ССР.

БИЗНИНГ АДРЕС: 700.029, ГСП, Тошкент, «Правда Востока» кўчаси, № 26 ◆ ТЕЛЕФОНЛАР Эълонлар — 338142, коммутатор — 330249 дан 330258 гача

Р. 01904. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг босмахонаси, Тошкент шаҳри. ИНДЕКС 64583. Б. 291.